

ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು

ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ರಂಗಪ್ರಿಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಃ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಕಾಶನ

ನಂ. 37/8, G4, ಲೀಸಾ ಅಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್,

4ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 27.

ದೂರವಾಣಿ: 2227 8231, Mob: 9448078231, 9591470345

Email : bspllg@gmail.com; web; www.bharathasamskruthi.com

Title : **NAVARATRAMAHOTSAVA – Under Bharatiyara Habba Haridinagalu-** A collection of festivals of India, written by Sri Sri Rangapriya Sri Sri: and published by Bharatha Samskruthi Prakashana, Bangalore.

Under the guidance of His Holiness Sri Sri Rangapriya Swamiji

ಶ್ರೀರಂಗ ಮಹಾಗುರುಗಳ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ
ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

E-Edition : November 2015

pages : 52 + 2

Price: Rs. 35-00

© with publisher

Published by :

Bharatha Samskruthi Prakashana

No. 37/8 G4, Leesa Apartment, 4th Cross,

Lalbagh Road, Bangalore - 27,

Phone: 22278231, 26765381, Mobile: 9448078231, 9591470345

URL: www.bharathasamskruthi.com, email: bspllg@gmail.com

Copies available at :

Bharatha Darshana,

No. 163, Manjunatha Road, 2nd block,

Thyagaraja Nagar,

Bangalore - 560 028 Ph : 26765381

Printed by :

Laser Line Graphics

Bangalore - 560 027 Ph: 22278231

ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವ

ಸನಾತನ ಆರ್ಯ ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪರ್ವ “ನವರಾತ್ರ”. ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮುಖ್ಯತಮವಾದದ್ದು ಎಂಬುದರಲ್ಲಂತೂ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಭಾರತದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಹಬ್ಬ ಇದು. ಎಲ್ಲ ವರ್ಣ ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆರ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರದಿರುವ ಮ್ಲೇಚ್ಛರೂ ಕೂಡ ಆಚರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಇರುವ ಪರ್ವ ಇದು.

ಸ್ವಾತೈಃ ಪಮುದಿತೈರ್ಹೃಷ್ಯೈಃ ಬಾಹ್ಯಾಣೈಃ ಕೃತಿಯೈರ್ನೃಪೈಃ |
ವೈಶ್ಯೈಃ ಶೂದ್ರೈರ್ಭೃಕ್ಷಿಯುಕ್ತೈಃ ಮ್ಲೇಚ್ಛೈರನೈಶ್ಚ ಮಾನವೈಃ ||
“ಎವಂ ನಾನಾಮ್ಲೇಚ್ಛಗಣೈಃ ಪೂಜ್ಯತೇ ಸರ್ವದಸ್ಯುಭಿಃ |
ಅಂಗವಂಗಕಲಿಂಗೈಶ್ಚ ಕಿನ್ನರೈಃ ಬರ್ಬರೈಃ ಶಕ್ಯೈಃ” ||

(ಛಂದೋತ್ತರಪುರಾಣ)

ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಶಾಕ್ತ, ಸೌರ, ಗಾಣಪತ್ಯ ಮತ್ತು ಕೌಮಾರ ಎಂದು ಭಕ್ತದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಆರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಪಂಥದವರೂ ಕೂಡ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಲು ಬರುವ ಹಬ್ಬ ನವರಾತ್ರ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವಳು “ಶಕ್ತಿ”. ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನರೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಪರ್ವದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆ.

“ಪಾಸ್ಯ ಶಕ್ತಿರ್ವಿವಿಧೈವ ಶ್ರೂಯತೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾ ಚ”

“ಸಂಜೀವಯತ್ಯಖಿಲಶಕ್ತಿಧರಸ್ವಧಾಮ್ನಾ”

ಎಂದು

ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವೂ ಹೇಳುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಶಕ್ತಂಶವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುವ ಹಬ್ಬ ಇದು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವಧಾರ್ಮಿಕ ಜನರಿಗೂ ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿರುವ ಪರ್ವವಿಶೇಷ ಇದು. ಒಂಬತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಆಚರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಕೊನೆಯ ನಾಲ್ಕುದಿನಗಳು, ಮೂರುದಿನಗಳು, ಎರಡುದಿನಗಳು ಅಥವಾ ಒಂದುದಿನವಾದರೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಹಬ್ಬ ಇದು. ಕೇವಲ ಮಹಾಷ್ಟಮೀ ಅಥವಾ ಮಹಾನವಮಿಯನ್ನಾದರೂ ಆಚರಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಹಬ್ಬದ ಲೋಪವನ್ನು ಖಂಡಿತ ಮಾಡಬಾರದು-ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಅನುಶಾಸನಮಾಡಿರುವ ಮಹಾಪರ್ವ ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವ.

ನವರಾತ್ರ, ದುರ್ಗೋತ್ಸವ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಈ ಹಬ್ಬವು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಹತ್ತನೆಯ ದಿನವಾದ ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಇದನ್ನು ದಶಾಹ ಅಥವಾ ದಸರಾ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯದಿಂದಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಂಬತ್ತರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಹೋರಾತ್ರ(ದಿನ)ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ‘ನವರಾತ್ರ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂಬತ್ತುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಚರಿಸದೇ ಇದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಹತ್ತನೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಆಚರಿಸಿದರೂ ಹೇಗೂ ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ ‘ನವರಾತ್ರ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪ್ರಥಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಒಂಬತ್ತುದಿನಗಳು ಆಚರಿಸುವ ಪರ್ವವನ್ನು ‘ವಸಂತನವರಾತ್ರ’ ಎಂದೂ ಶರತ್ಕಾಲದ ಪ್ರಥಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಒಂಬತ್ತುದಿನಗಳ ಕಾಲ ಆಚರಿಸುವ ಪರ್ವವನ್ನು “ಶರನ್ನವರಾತ್ರ” ಎಂದೂ, ಕರೆಯುವುದೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದುದೇ. “ಶರದ್ವಸಂತಯೋಸ್ತುಲ್ಯ ಏವ ದುರ್ಗೋತ್ಸವಃ ಕಾರ್ಯಃ” ಆದರೆ ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ನವರಾತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ಬಂದಿದೆ. ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸರಸ್ವತೀ, ದುರ್ಗಾ ಮುಂತಾದ ನಾನಾರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುವ ಪರ್ವವಾದ್ದರಿಂದ ಮಹೋತ್ಸವ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿದೆ.

“ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನವತ್ವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ನವರಾತ್ರ ಇದು. ಶುದ್ಧ

ಪ್ರಕೃತಿಮಾತೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯೆಂದೂ, ಅನಂತರದ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀಯೆಂದೂ ಕೊನೆಯ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರೀ ಅಥವಾ ದುರ್ಗೀಯೆಂದೂ ಆರಾಧಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ಹೊರಗಡೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧವಾದ ಆಕಾಶ, ಒಳಗೂ ಶುದ್ಧವಾದ ಜ್ಞಾನಾಕಾಶ. ಹೊರಗೆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಅರಳಿರುವ ಕಮಲಗಳು, ಒಳಗೆ ಮಾನಸಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಅರಳಿರುವ ಹೃದಯಾದಿ ಕಮಲಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಾಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿರುವ ದೇವಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವಾಗಿರಿ. ಹೊರಗಡೆ ಧನಧಾನ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಒಳಗೆ ಆತ್ಮಧನ ಸಮೃದ್ಧಿ. ಹೊರಗೆ ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಂದ ಧರ್ಮವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾತ್ರೆ, ಒಳಗೆ ಆತ್ಮವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾತ್ರೆ-ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿಬರುವ ಮಹಾಪರ್ವ ಇದು” ಎಂದು ಈ ಪರ್ವದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಸಾರಿಷ್ಯವಾದ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಗುರುದೇವರು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇದು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಧ್ಯಾನ ಉಪಾಸನೆಗಳಿಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುವ ಕಾಲವಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ವಿವಾಹ, ಉಪನಯನ ಮುಂತಾದ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಿಥಿ, ವಾರ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಯೋಗ, ಕರಣ, ಗ್ರಹಮೈತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅನುಕೂಲವೂ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರುವಾಗ ಅದಾವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ ಶರನ್ನವರಾತ್ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಜಯದಶಮಿಗೆ ಆ ಮಹಾಮಹಿಮೆ ಇದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ದುರ್ಗ (ಸಂಕಷ್ಟ, ಸಮಸ್ಯೆ)ಗಳನ್ನು ದಾಟಿಸುವ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಇರುವ ಕಾಲವಾದ್ದರಿಂದ ನವರಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಅಗ್ಗಲಿಕೆ. ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ದಾಟಿಸುವವಳು ಅಥವಾ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವವಳು ಎಂದು ದುರ್ಗಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ತಾಮಗ್ನಿವರ್ಣಾಂ ತಪಸಾ ಜ್ವಲನ್ವೀಂ ವೈರೋಚನೀಂ ಕರ್ಮ-

ಫಲೇಷು ಜುಷ್ಠಾಂ | ದುರ್ಗಾಂ ದೇವೀಂ ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ

ಸುತರಸಿ ತರಸೇ ನಮಃ || ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಪಾರಯಾನವ್ಯೋ ಅಸ್ಮಾನ್

ಸ್ವಸ್ತಿಭಿರತಿ ದುರ್ಗಾಣಿ ವಿಶ್ವಾ”

(ದುರ್ಗಾಸೂಕ್ತ)

“ದುರ್ಗಾಂ ದುರ್ಗತಿನಾಶಿನೀಂ”

(ದುರ್ಗಾರ್ಚನ ಪದ್ಧತಿ)

ಶರನ್ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆ “ಶಕ್ತಿ.” ಆ ಉತ್ಸವದ ಒಂಭತ್ತುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾ, ಪಾರ್ವತೀ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ದೇವತೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಳಮಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಆಕೆಯ ಪೂಜೆಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅನೇಕ ವಾದಗಳನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವೇಚನಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ.”

1) ಈ ‘ದುರ್ಗಿ’ ಎನ್ನುವವಳು ಆರ್ಯರ ದೇವತೆಯೇ ಅಲ್ಲ. ದ್ರಾವಿಡರು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇವತೆ. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಭಾರತದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ರಾವಿಡರೊಡನೆ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆರ್ಯರು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿ ಆರ್ಯರು ದ್ರಾವಿಡರಿಂದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆ ದ್ರಾವಿಡರಿಂದ ಆರ್ಯರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡ ಒಂದು ದೇವತೆ ‘ಶಕ್ತಿ’.

ಶಕ್ತಿಯು ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ಆರ್ಯದೇವತೆ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆರ್ಯರು ಪುರುಷದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ಮಾತೃದೇವತೆಗಳು ಆರಾಧನೆ ದ್ರಾವಿಡರದು.

ಈಗ ‘ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳು’ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ದ್ರಾವಿಡಶಾಖೆಗೇ ಸೇರಿದ್ದುವು ಎಂಬುದು ಒಂದು ವಾದ.

2) ಈ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯು ಫೋರವಾದ ಸ್ವರೂಪ, ರೂಪಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳು. ಮದ್ಯಮಾಂಸ ರಕ್ತಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ದೇವತೆ.

“ಸಿಹ್ವಾರೋಧಾಯುಧಧರಾ ಹೃಷ್ಣಾದಶಕರಾವರಾ |

ಸುರಾಪಾನರತಾ ಕಾಚಿಜ್ಞಾನೀಮೋ ನ ಸಭರ್ತ್ಯಕಾ||” (ದೇವೀಭಾಗವತ V 9-51)

“ರಕ್ಷಸಾಂ ವಾನರಾಣಾಂ ವಾ ಜಗ್ಲಾಸಾ ಮಾಂಸಶೋಣಿತೇ |

ರಾಮರಾವಣಯೋರ್ಯುದ್ಧಂ ಸಪ್ತಾಹಂ ಸಾ ನೃವರ್ತಯತ್ ||

(ಕಾಳಿಕಾಪುರಾಣ 60-28)

ಸಾತ್ವಿಕರು ಈಕೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬಾರದು ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ವಾದ.
ಈ ಎರಡು ವಾದಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸೋಣ.

1. “ಶಕ್ತಿಯು ದ್ರಾವಿಡರ ದೇವತೆ, ಆರ್ಯರ ದೇವತೆಯಲ್ಲ” ಎಂಬ ವಾದವು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾದದ್ದು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ವಿಭಾಗವೆಲ್ಲಿ ಬಂತು? ಇವರು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಳಗಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಆರ್ಯಜನಾಂಗವನ್ನು ಆಳುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಳುತ್ತವೆ, ಎಂದು ವಿವೇಕಿಗಳು ಹೇಳಲಾದೀತೇ?

ದ್ರಾವಿಡರ ಸೂರ್ಯ ಆರ್ಯರ ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ವಿಭಾಗದಂತೆಯೇ ದ್ರಾವಿಡರ ದೇವತೆ ಆರ್ಯರ ದೇವತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ವರ್ಗೀಕರಣ. ದೇವತೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಂಬ ತಪ್ಪುಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಈ ದೇವತಾವರ್ಗೀಕರಣವಾದ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನೋಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ದೇವತಾವಿಶೇಷಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಇದು ಸಾರ್ವಭೌಮಸತ್ಯ. ಆರ್ಯರಿಗೆ ಬೇರೆ, ದ್ರಾವಿಡರಿಗೆ ಬೇರೆ, ನೀಗ್ರೋಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಆರ್ಯರು ಮಾತ್ರದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಶಾಸ್ತ್ರಮೂಲವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸನಾತನ ವೈದಿಕಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರದಂತೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಉಭಯದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಗತವುಂಟು. ಸ್ತ್ರೀದೇವತಾವಿಷಯಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆರ್ಯರ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತೀ ಮುಂತಾದ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳು ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಾದೇವತೆಗಳಾಗಿಯೇ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳೂ ಸರ್ವದೇವತೆಗಳೂ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸಕಲ ಬಂಧುಗಳೂ ಅದಿತಿಯೇ. ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಅದಿತಿದ್ಯೌರದಿತಿರಂತರಿಕ್ಷಮದಿತಿರ್ಮಾತಾ ಸ ಪಿತಾ ಸ ಪುತ್ರಃ |

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅದಿತಿಃ ಪಂಚಜನಾ ಅದಿತಿರ್ಜಾತಮದಿತಿರ್ಜನಿತ್ವಂ ||

(ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆ 1-89-9-10, ತೈ ಆ 1-13-2,

ತಾಯ 25-23. ಅಥರ್ವ 7-3-1)

ಎಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ ವೇದ.

‘ಸರಸ್ವತಿಯು ಕೇವಲ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಯಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸುಂದರವಾಣಿಗೂ ಸನ್ಮತಿಗೂ ಪ್ರೇರಕಳು, ಸುಕೃತಿಗಳ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ಪರಾದೇವತೆ’ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಅಂಬಿತಮೇ ನದೀತಮೇ ದೇವಿತಮೇ ಸರಸ್ವತಿ’

ಚೋದಯಿತಿ ಸೂನ್ಯತಾನಾಂ ಚೇತನ್ಯ ಸುಮತೀನಾಂ |

ಯಜ್ಞಂ ದಧೇ ಸರಸ್ವತಿ” ||

“ಸರಸ್ವತೀಂ ದೇವಿಯನ್ನೋ ಹವನ್ಯೇ ಸರಸ್ವತೀಮದ್ವರೇ

ತಾಯಮಾನೇ ಸರಸ್ವತೀಂ ಸುಕೃತೋ ಆಹ್ವಯನ್ತ

ಸರಸ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ವಾರ್ಯಂ ದಾತ್”||

(ಋಕ್ ಸಂಹಿತಾ-10-17-7, ಧರ್ಮ 18-141)

ಪ್ರಾಚೀನತಮಸಾಹಿತ್ಯವಾದ ಆರ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳ ವೇದವು ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳು ದ್ರಾವಿಡರಿಗೆ ಸೇರಿದವರು, ಆರ್ಯರು ಕೇವಲ ಪುರುಷದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧಕರು, ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಗಳು ಕೆಲವರು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಗೌಣಸ್ಥಾನ ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಅಜ್ಞಾನದ ವಿಜೃಂಭಣೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

2) ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯು ಘೋರವಾದ ಆಕಾರವುಳ್ಳವಳು, ಮದ್ಯಮಾಂಸಾದಿಗಳಿಂದ ಆಕೆಯ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕರು ಆಕೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬಾರದು ಎಂಬುದೂ ವಿವೇಕದ ಮಾತಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಘೋರವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವು ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ ಆನಂದ, ಶಾಂತಿಪ್ರದವಾಗಿಯೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಇದು ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹೇಳುವ ‘ರುದ್ರಸೌಂದರ್ಯ’ವಲ್ಲ. ಯೋಗಿಗಳು ‘ಪರಮನಯನೋತ್ಸವ

ಕಾರಣಮ್' (ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪರಮಾನಂದದ ಹಬ್ಬ) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿ.

ಪರಾದೇವತೆಗಳು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಮೃತಾನಂದವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೇವಿಸುವವರು. ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಫಲಪುಷ್ಪ, ಸಸ್ಯಾಹಾರ, ಮಾಂಸಾಹಾರ ಯಾವುದನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿದರೂ ಅದು ಅಮೃತರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಕ್ಷಸತಾಮಸಭಕ್ತರು ಮದ್ಯಮಾಂಸಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಸಾತ್ವಿಕಭಕ್ತರು ಜಪ, ಯಜ್ಞ, ನಿರಾಮಿಷವಾದ ನೈವೇದ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.

ಶಾರದೀ ಚಂಡಿಕಾಪೂಜಾ ತ್ರಿವಿಧಾ ಪರಿಗೀಯತೇ |
ಸಾತ್ವಿಕೇ ರಾಜಸೀ ಚೈವ ತಾಮಸೀ ಚೇತಿ ತಾಂ ಶ್ಲೋ ||
ಸಾತ್ವಿಕೇ ಜಪಯಜ್ಞಾದ್ಯೈರ್ನೈವೇದ್ಯೈಶ್ಚ ನಿರಾಮಿಷೈಃ |
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಭಗವತ್ಪಾಶ್ಚ ಪುರಾಣಾದಿಷು ಕೀರ್ತಿತಂ ||
ಸಾರಸ್ವತ್ಯು ಜಪಃ ಪೂಜಾಃ ಪಠೇದ್ವೇವೇಮನಾಃ ಪ್ರಿಯೇ |
ರಾಜಸೀ ಬಲಿದಾನೇನ ನೈವೇದ್ಯೈಃ ಸಾಮಿಷೈಸ್ತಥಾ ||
ಸುರಾಮಾಂಸಾದ್ಯುಪಾಹಾರೈಃ ಜಪಯಜ್ಞೈರ್ವಿನಾ ತು ಯಾ |
ವಿನಾ ಮಂತ್ರೈಸ್ತಾಮಸೀಷ್ಠಾತ್ ಕಿರಾತಾನಾಂ ಸ ಸಂಮತಃ ||

(ಸ್ಕಾಂದ ಭವಿಷ್ಯಪುರಾಣ)

ಆದುದರಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕರು ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬಾರದು ಎಂಬ ಸಲಹೆಯೂ ನ್ಯಾಯಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಶರತ್ಕಾಲದ ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು? ಅದರ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಬಗೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಏನು ಹೇಳುತ್ತವೆ? ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಶರತ್ಕಾಲದ ನವರಾತ್ರದ ಸಮಯವು ದೇವತಾಪೂಜೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು. ದೇವತೆಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಳ-ಹೊರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲ ವಾಗಿರುತ್ತವೆ-ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಧ್ಯಾನ, ಜಪ, ಹೋಮ, ಪಾರಾಯಣ, ಸ್ತೋತ್ರ ಮುಂತಾದ ನಾನಾರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು

ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ದೇವತೆ ಯಾವುದು? ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಕುಲದೇವತೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸರಸ್ವತೀ ದುರ್ಗಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಜಗನ್ಮತೆ ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರನಿಬಂಧಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

“ತೃಿಕಾಲಂ ದ್ವಿಕಾಲಮೇಕಕಾಲಂ ವಾ ಸ್ವಸ್ವಕುಲದೇವತಾಪೂಜನಂ ಸಪ್ತಶತ್ಯಾದಿ ಜಪಃ
ಇದಂ ದೇವೀ ಪೂಜನಾತ್ಮಕಂ ನವರಾತ್ರ ಕರ್ಮ ನಿತ್ಯಂ, ಅಕರಣೇ ದೋಷ
ಶ್ರವಣಾತ್”
(ಧರ್ಮಸಿಂಧುಸಾರ)

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ದೇವದೇವಿಯರ ಪೂಜಾಕಲ್ಪಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ದೇಶದ ನಾನಾಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಭೇದಗಳೂ ಹಲವಾರು ಇವೆ. ನವರಾತ್ರದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದ ಪಾರಾಯಣ, ಸಪ್ತಶತೀ ಮುಂತಾದ ದೇವೀಸ್ತುತಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾರಾಯಣ, ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ ಪೂಜೆ, ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಪೂಜೆ, ಮಹಾನವಮಿಯಂದು ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಹಯಗ್ರೀವದೇವರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ವೀಣಾವೇಣುವ್ಯದಂಗಾದಿಗಳ ಪೂಜೆ, ಆಯುಧ ಗಜಾಶ್ವಪೂಜೆ ಮತ್ತು ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಈ ಎಲ್ಲ ದೇವರನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಂದ ಶಮೀ (ಬನ್ನೀ) ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯಪೂಜೆ, ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯ ಪ್ರಸ್ಥಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

“ಧರ್ಮಸಿಂಧು” ಎಂಬ ನಿಬಂಧವು ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತದೆ:

ಈ ನವರಾತ್ರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲ, ಪ್ರದೋಷಕಾಲಗಳೆಂಬ ಮೂರುಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುಲದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಿಕೆ, ಸಪ್ತಶತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾರಾಯಣ, ನಂದಾದೀಪವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವಿಕೆ, ಮಾಲಾಬಂಧನ, ಉಪವಾಸ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭೋಜನಮಾಡುವ ನಿಯಮ, ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವಿಕೆ, ಕುಮಾರೀಭೋಜನ ಮತ್ತು ಪೂಜೆ

ಮತ್ತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಶತ್ಯಾದಿಸ್ತೋತ್ರ, ಮಂತ್ರ ಹೋಮಗಳು-ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಕೆಲವನ್ನು ತನ್ನ ಕುಲಾಚಾರದಂತೆ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಬೇಕು.

ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದು. ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪಂಚಪಲ್ಲವಗಳು, ದೂರ್ವೆ, ಫಲತಾಂಬೂಲ, ಕುಂಕುಮ, ದೀಪವೇ ಮುಂತಾದ ಸಂಭಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪ್ರಥಮೆಯಂದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪುಂಡ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹತ್ತುಘಳಿಗೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಭಿಜಿನ್ಮಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಶರನ್ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಘಟಸ್ಥಾಪನೆ, ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀಗಣಪತಿಯ ಪೂಜೆ, ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ, ಜಪ, ಪಾರಾಯಣಗಳಿಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರವರಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಬೇಕು. ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳ ಆವಾಹನೆ, ವರುಣದೇವರ ಆರಾಧನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ಪೂರ್ಣಕುಂಭದ ಮೇಲೆ ಕುಂಭದೇವತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

“ಜಯಂತೀ ಮಂಗಲಾ ಕಾಲೀ ಭದ್ರಕಾಲೀ ಕಪಾಲಿನೀ | ದುರ್ಗಾ ಕ್ಷಮಾ ಶಿವಾ ಧಾತ್ರೀ ಸ್ವಾಹಾ ಸ್ವಧಾ ನಮೋಸ್ತು ತೇ”|| “ಆಗಚ್ಛ ವರದೇ ದೇವಿ ದೈತ್ಯದರ್ಪನಿಷಾದಿನಿ| ಪೂಜಾಂ ಗೃಹಾಣ ಸುಮುಖಿ ನಮಸ್ತೇ ಶಂಕರಪ್ರಿಯೇ”.

ಎಂದು ದೇವಿಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳ ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಷೋಡಶೋಪಚಾರದಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬಲಿಪ್ರದಾನಮಾಡುವುದಿದ್ದರೆ ಉದ್ದಿನಅನ್ನ ಅಥವಾ ಬೂದುಗುಂಬಳ ಕಾಯಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನ ಅಥವಾ ಕೊನೆಯದಿನ ಬಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು, ದೇವಿಗೆ ಅಖಂಡ ನಂದಾದೀಪವನ್ನು

“ಅಖಂಡದೀಪಕಂ ದೇವ್ಯಾಃ ಪ್ರೀತಯೇ ನವರಾತ್ರಕಂ |
ಉಜ್ವಾಲಯೇದಹೋರಾತ್ರಮೇಕಚಿತ್ತೋ ಧೃತವತಃ ||”

ಎಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ, ಬೆಳಗಿಸಬೇಕು.

ಚಂಡೀಸಪ್ತಶತೀಪಾಠ, ನಾರಾಯಣಹೃದಯಪಾಠ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಹೃದಯಪಾಠ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಪಾರಾಯಣವನ್ನು ನಾರಾಯಣ, ನರೋತ್ತಮನಾದ ನರ, ಶ್ರೀಸರಸ್ವತೀದೇವಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಾವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು, ಪಾರಾಯಣದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಅಧ್ಯಾಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರಾಯಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದು. ಗ್ರಂಥದ ಅರ್ಧವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆರಾಧನೆಮಾಡುತ್ತಾ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯೊಡನೆ, ಓಡಿಸದೆ, ಅತಿನಿಧಾನವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ರಸ, ಭಾವ, ಸ್ವರಸಹಿತವಾಗಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕು, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದರ ಶ್ರವಣವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು, ಗ್ರಂಥಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ಪಾರಾಯಣ, ಶ್ರವಣ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ “ಕುಮಾರೀ ಪೂಜೆ”ಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಕೂಡದು. ಎರಡನೇವರ್ಷದಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಹತ್ತುವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಆಗಿರುವ ಒಂಭತ್ತು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕುಮಾರಿ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ, ಕಲ್ಯಾಣೀ, ರೋಹಿಣೀ, ಕಾಲೀ, ಚಂಡಿಕಾ, ಶಾಂಭವೀ, ದುರ್ಗಾ, ಭದ್ರಾ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತು ದೇವೀನಾಮಗಳಿಂದ ಆವಾಹಿಸಿ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಭವಾನೀ ಸಹಸ್ರನಾಮವನ್ನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬಹುದು.

ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ನವರಾತ್ರಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಆಶೌಚ ಬಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಸಬೇಕು, ವ್ರತವನ್ನು ತಾನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಮೇಲೆ ಮಧ್ಯೆ ಆಶೌಚವು ಬಂದರೂ ತಾನೇ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಮತ.

ಪಂಚಮೀ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಂಗಲಲಿತಾದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದಂದು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ ಆವಾಹನೆ, ಪೂರ್ವಾಷಾಠಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಪೂಜೆ, ಉತ್ತರಾಷಾಠೆಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಪ್ರದಾನ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ವಿಸರ್ಜನೆ.

ಮಹಾಷ್ವಮಿಯಂದು ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ವಿಶೇಷಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದು ಮಂಗಳವಾರ ಕೂಡಿಬಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ತಾನೇ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಾಗದಿದ್ದವನು ಇತರರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ

ಷೋಡಶೋಪಚಾರ ಮಾಡಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯ-ಎಂಬ ಪಂಚೋಪಚಾರಗಳನ್ನಾದರೂ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಮಹಾನವಮಿಯಂದು ದುರ್ಗಾನವಾಕ್ಷರಮಂತ್ರ “ಜಯಂತೀ ಮಂಗಲಂ” ಅಥವಾ “ನಮೋ ದೇವ್ಯೈ ಮಹಾದೇವ್ಯೈ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ, ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತಿ ಶ್ಲೋಕಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಹೋಮವನ್ನು ತುಪ್ಪಸೇರಿದ ಮತ್ತು ಬಿಳೀಎಳ್ಳು ಮಿಶ್ರವಾದ ಪಾಯಸದಿಂದ ಅಥವಾ ಬರೀ ಬಿಳೀಎಳ್ಳುಗಳಿಂದ, ದೂರ್ವೆ, ಮುಳ್ಳುಮುತ್ತುಗದಹೂವು, ಸಾಸುವೆ, ಅರಳು, ಅಡಕೆ, ಜವೆ, ಬಿಲ್ವತ್ರೇಹಣ್ಣು, ಕೆಂಪುಚಂದನವೃಕ್ಷದಚೂರು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಪಾಯಸದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಜಪಮಾಡಿದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಲಿಯನ್ನು ಉದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನ, ಬೂದುಗುಂಬಳಕಾಯಿ, ಪಿಷ್ಟಪಶು, (ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಶು) ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಅವರು ಕೊಡಬಾರದು.

ರಾಜರು ಭತ್ತಚಾಮರಾದಿ ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನೂ, ಆಯುಧ ಗಜಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ನಗಾರಿ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಕುದುರೆಸಾಕುವವರು ರಾಜರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಸ್ವಾತೀನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ನವಮಿಯವರೆಗೂ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ “ವಾಜಿನೀರಾಜನೆ” (ಮಂಗಳಾರತಿ ಮಾಡುವಿಕೆ) ಎಂಬ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಮಾತ್ರ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವವರೂ ಉಂಟು.)

ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಸ್ಸು ಮತ್ತು ದೈವತಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅನಂತರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಉಪಚಾರ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

“ನೀನು ಗಂಧರ್ವಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಕುಲದೂಷಕನಾಗಬೇಡ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ, ಸೋಮದೇವರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವರ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ಕುದುರೆಗಳ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಯಜಮಾನನೊಡನೆ ಸುಖಿಯಾಗಿರು” ಎಂದು ಅಶ್ವವನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ದಶಮಿಯಂದು ಪಾರಣೆಯಿಂದ ವ್ರತವನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಯಪೂಜೆ, ಗ್ರಾಮನಗರಗಳ ಎಲ್ಲೆಡೆಡಾಟುವಿಕೆ, ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನ, ಶಮೀಪೂಜೆ, ಮತ್ತು ದೇಶಾಂತರಯಾತ್ರೆ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊರಟುಬರುವಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಪರಾಹ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶುಚಿಯಾದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ “ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯೈ ನಮಃ” ಎಂದು ಜಯಾದೇವಿಯನ್ನೂ, ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ “ಉಮಾಯೈ ನಮಃ” ಎಂದು ವಿಜಯಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಆವಾಹಿಸಿ, ಈ ಮೂವರಿಗೂ ಷೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಶಮೀವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನವನ್ನು ಈ ಶಮೀಪೂಜೆಯ ಅನಂತರ ಅಥವಾ ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕು.

ಶಮೀವೃಕ್ಷವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಶ್ಮತಕವೃಕ್ಷ (ಕೆಂಗಾಂಚಾಲದಮರ) ವನ್ನಾದರೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

“ಅಮಂಗಲಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವವಳು ನೀನು. ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಶಮನಗೊಳಿಸುವವಳು ನೀನು. ಅಂತೆಯೇ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಾಶ ಪಡಿಸುವವಳೂ, ಧನ್ಯೆಯೂ, ಶುಭಕರಿಯೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣುಹೊಂದುತ್ತೇನೆ ಓ ಶಮೀ ದೇವಿಯೇ”

“ಅಮಂಗಲಾನಾಂ ಶಮನೀಂ ಶಮನೀಂ ದುಷ್ಕೃತಸ್ಯ ಚ | ದುಃಖಪ್ರಣಾಶಿನೀಂ ಧನ್ಯಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇಹಂ ಶಮೀಂ ಶುಭಾಮ್” ಎಂಬುದು ಶಮೀವೃಕ್ಷದೇವಿಯ ಪೂಜಾಮಂತ್ರ. ಪೂಜೆಯು ಮುಗಿದನಂತರ “ಶಮಿಯು ಪಾಪವನ್ನು ಶಮನಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೆಂಪುಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ ಮಹಾವೃಕ್ಷ. ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ನುಡಿದವಳು, ನಾನು ಮಾಡಲಿರುವ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯಥಾಸಮಯ ಸುಖವುಂಟಾಗಲಿ. ನಿರ್ವಿಘ್ನವೂ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಸಂಪೂಜಿತಳಾದ ಓ ಶಮೀದೇವಿಯೇ” (“ಶಮೀ ಶಮಯತೇ ಪಾಪಂ ಶಮೀ ಲೋಹಿತ ಕಂಟಕಾ, ಧರಿತ್ಯರ್ಜುನಬಾಣಾನಾಂ ರಾಮಸ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾದಿನೀ. ಕರಿಷ್ಯಮಾಣ ಯಾತ್ರಾಯಾಂ ಯಥಾಕಾಲಂ ಸುಖಂ ಮಯಾ.

ತತ್ರ ನಿರ್ವಿಘ್ನಕರ್ತ್ರೀ ತ್ವಂ ಭವ ಶ್ರೀರಾಮಪೂಜಿತೇ”) ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಶಮೀವೃಕ್ಷವು ದೊರೆಯದೆ ಕೆಂಗಾಂಚಾಲದ ಮರವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಾಗಿದ್ದರೆ.

“ಅಶ್ವತಥಮಹಾವೃಕ್ಷ ಮಹಾದೋಷನಿವಾರಣ. ಇಷ್ಟಾನಾಂ ದರ್ಶನಂ ದೇಹಿ ಶತ್ಕೂಟಾಂ ಚ ವಿನಾಶನಂ” “ಓ ಅಶ್ವತಥಮಹಾವೃಕ್ಷವೇ! ನೀನು ಮಹಾದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವೆ. ಇಷ್ಟಜನರ ದರ್ಶನವೂ ಶತ್ಕೂಟನಿವೂ ಆಗುವಂತೆ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡು”) ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪ್ರಾಕೃತಜನರು ಶಮೀವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮನೆಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರವಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒದ್ದೆಯಾದ ಶಮೀವೃಕ್ಷದ ಬುಡದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ತರಬೇಕು. ಬಂಧುಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಹೊಸವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆರತಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರು “ವಿಜಯ” ಎಂಬ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಬೇಕು.

ವಿಜಯಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಗಳು. 1) ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯವು ಕೊಂಚ ಕಳೆದು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲ. 2) ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಮುಹೂರ್ತ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಗಳೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುವುಗಳೇ. ಅಂದು ಏಕಾದಶೀ ಇರಬಾರದು. ದಶಮಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವೂ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಶುಭಕರವಾದ ಮುಹೂರ್ತ ಇದು.

“ಆಶ್ವಯುಕ್ ಶುಕ್ಲದಶಮೀ ವಿಜಯಾಖ್ಯಾಖಲೇ ಶುಭಾ |
ಪ್ರಯಾಣೇ ತು ವಿಶೇಷೇಣ ಕಿಂ ಪುನಃ ಶ್ರವಣಾನ್ವಿತಾ” ||

ಪಾಡ್ಯದ ದಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡುವ ಪಕ್ಷೇ ಅಂದೇ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಕಲಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧವಾದ ತೀರ್ಥವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಮಾವು ಮುಂತಾದ ಶುದ್ಧವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳ ಪಲ್ಲವಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಷೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆಗಳಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಗಂಧ, ಅಮಲಕ (ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ) ಮತ್ತು ಕಂಕತ (ಬಾಚಣಿಕೆ)ಗಳನ್ನು ದೇವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ‘ಕೇಶಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ’ ಬೇಕಾದ ರೇಷ್ಮೆದಾರ, ಅಗರು, ಅರಿಸಿನ,

ಕುಂಕುಮ, ಮಧುಪರ್ಕ, ತಿಲಕ-ಅಂಜನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಗಂಧಲೇಪ, ಅಂಗರಾಗ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆರನೆಯ ದಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಪಕ್ಷೇ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ಆ ವೃಕ್ಷವನ್ನೇ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯೆಂದು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. “ಓ ವೃಕ್ಷವೇ, ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೂ ಕೂಡಾ ಈಗ ನಿನಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಶ್ರೀಶೈಲಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಓ ಶ್ರೀಫಲವೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ, ದುರ್ಗಾಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.”

ಐಂ ರಾವಣಸ್ಯ ವಧಾರ್ಥಾಯ ರಾಮಸ್ಯಾನುಗ್ರಹಾಯ ಚ |
ಅಕಾಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಬೋಧಃ ದೇವ್ಯಾ ತ್ವಯಿ ಕೃತಃ ಪುರಾ ||
ಅಹಮಪ್ಯಶ್ವಿನೇ ಪಷ್ಪಾಂ ಸಾಯಾಹ್ನೇ ಬೋಧಯಾಮ್ತಃ |
ಶ್ರೀಶೈಲಶಿಖರೇಜಾತ ಶ್ರೀಫಲ ಶ್ರೀನಿಕೇತನ |
ನೇತವ್ಯೋಸಿ ಮಯಾ ಗಚ್ಛ ಪೂಜ್ಯೋ ದುರ್ಗಾಸ್ವರೂಪತಃ ||

ಅನಂತರ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಣ್ಣು, ಶ್ರೀಗಂಧಲೇಪ, ಶಿಲೆ, ಕೊತ್ತಂಬರಿಬೀಜ, ದೂರ್ವಾದರ್ಭೆ, ಪುಷ್ಪಗಳು, ಫಲಗಳು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಸ್ವಸ್ತಿಕ, ಚಂದನ, ಶಂಖ, ಅಂಜನ, ಗೋರೋಚನ, ಸಾಸುವೆ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಚಾಮರ, ಕನ್ನಡಿ, ತಟ್ಟೆ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಪವಿತ್ರವಾದ ನಿವಾಸವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು, ದುರ್ಗಾಪೂಜಾಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಚಮನಮಾಡಿ ಬಾಳೆ, ದಾಳಿಂಬಿ ಮುಂತಾದ ನವ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅಪರಾಜಿತಾ ಎಂಬ ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

ಆ ಪತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ದುರ್ಗೆಯ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ದೇವಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಗಂಧವೇ ಮುಂತಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯನ್ನೂ ಮನೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.

ಏಳನೇದಿನ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ “ಓ ಶಂಕರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ವೃಕ್ಷವೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಒಂದು ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ

ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು ನೀನು ನೋವು ಸಂಕಟಗಳನ್ನನುಭವಿಸಬಾರದು. ನಮೋನಮಃ ಓ ವೃಕ್ಷರಾಜ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಆ ವೃಕ್ಷದ ನೈಋತ್ಯ ಅಥವಾ ವಾಯವ್ಯದ ಕಡೆ ಬೆಳೆಯದೇ ಇರುವ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳಿಲ್ಲದಿರುವ ಕೊಂಬೆಯೊಂದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಪೀಠದ ಮೇಲಿರಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಸಾವೆಗಳನ್ನು ಎರಚಿ ದುಷ್ಟಭೂತಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಬೇಕು. ಭೂತಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತಳಾದ ಕಾಳೀದೇವಿಗೆ ಉದ್ದಿನ ಅನ್ನದ ಬಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ನವಪತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಚಾಮುಂಡಾದೇವಿಯನ್ನು ಆ ಬಿಲ್ಲದ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. (ಕದಲಿ, ದಾಡಿಮೀ, ಧಾನ್ಯ, ಹರಿದ್ರಾ, ಮಾಣಕ, ಕಚು, ಬಿಲ್ವ, ಅಶೋಕ ಮತ್ತು ಜಯಂತೀ-ಇವು ನವಪತ್ರಗಳು.) ಕಲಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು, ಪಂಚದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಸಂಗೀತಸಮೇತ ದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೀಠದ ಮೇಲೆಯೂ ಪತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಅದರ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಿಸಿ, ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ದೇವಿಯ ಮತ್ತು ಗಣೇಶಾದಿ ಪರಿವಾರದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೇವಿಯ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು.

“ಆಕೆಯು ಜಟಾಜೂಟದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಅರ್ಧಚಂದ್ರನು ಆಕೆಯ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ಭೂಷಣವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಿಯು ತ್ರಿನೇತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕಮಲದಂತೆಯೂ ಚಂದ್ರನಂತೆಯೂ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಮುಖದಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಪುಟವಿಟ್ಟ ಚಿನ್ನದಂತೆ ತೊಳತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸುಂದರವಾದ ರೂಪಲಾವಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು, ಸುಂದರನೇತ್ರಗಳು, ನವಯೌವನದ ಕಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವದಿವ್ಯಾಭರಣಗಳ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸುಂದರವಾದ ದರ್ಶನ. ಉನ್ನತವಾದ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪವಾದ ಸ್ತನಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ತ್ರಿಭಂಗಿಯ ಭವ್ಯವಾದ ಆಕೃತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಮಹಿಷಾಸುರನನ್ನು ಮರ್ದನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆ ಜಗನ್ನಾತೆಗೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಮತ್ತು ತಾವರೆಯ ದಂಟಿನಂತೆ ಮೃದುವಾದ ಹತ್ತು ಬಾಹುಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ ಮತ್ತು ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಎಡ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ, ಬಗ್ಗಿದಬಿಲ್ಲು, ಪಾಶ-ಅಂಕುಶಗಳನ್ನು ಮೇಲುಗಡೆಯೂ, ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಘಂಟೆ ಮತ್ತು ಪರಶು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಕೆಳಗೆ ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹಿಷಾಸುರ ಮತ್ತು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಆತನ ದೇಹದ ಭಾಗವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಆ ಅಸುರನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲದಿಂದ ಇರಿಯಲ್ಪಟ್ಟು, ಆತನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ, ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದ ದೇಹದಿಂದಲೂ, ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆತನು ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು ಗಂಟು ಹಾಕಿದ ಹುಬ್ಬಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಶಯುಕ್ತವಾದ ಹಸ್ತದಿಂದ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯು ಆತನ ತಲೆಯ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ದೇವಿಯ ವಾಹನವಾದ ಸಿಂಹವು ರಾಕ್ಷಸನ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದು ಕಾರುತ್ತಿದೆ. ದೇವಿಯ ಬಲಪಾದವು ಸಮವಾಗಿ ಸಿಂಹದ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆಕೆಯ ಎಡಪಾದದ ಅಂಗುಷ್ಠವು ಮಹಿಷಾಸುರನ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಪೂಜಕನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೇವಿಯನ್ನು ಬಿಲ್ವಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಆವಾಹಿಸಿ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸು, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂತಾನಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ದೇವಿಗೆ ಆಸನ, ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ನವಪತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಕಲಶದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಿಗೆ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆಕೆಗೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಕೋಣದ ಬಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಭೈರವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕಾದ ಬಲಿಗಳು - ಕೋಣ, ಕೂರ್ಮ, ಮೊಸಳೆ, ಮೀನು, ಪಂಚವಿಧಜಿಂಕೆಗಳು, ಆಡು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಕೂಡದು. ಬಲಿಯ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗ ಊನವಾಗಿರಬಾರದು. ಪ್ರಧಾನವಾದ ಬಲಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೋತ ಮತ್ತು ಕೋಣ. ಮದ್ಯವನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು. ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ಮುಂತಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಮದ್ಯದ ಬದಲಿಗೆ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ

ಎಳನೀರನ್ನು ಅಥವಾ ಜೇನುತುಪ್ಪವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಈ ಸಾತ್ವಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು.

ಮಹಾಷ್ಟಮಿಯ ದಿನ ಆಚಮನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಮಂತ್ರನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಶಂಖತೀರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಮಾನಸಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆಕೆಯ ಪರಿವಾರ ದೇವತೆಯನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಂಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಮಹಾಷ್ಟಮಿಯು ಉಪವಾಸದ ದಿನ. ಆದರೆ ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಉಪವಾಸದ ಬದಲು ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಅಂದು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ದುರ್ಗಾಷ್ಟಮಿಯ ದಿನವಾದರೂ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲೇಬೇಕು. ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಕನ್ಯೆಯರ ವಯಸ್ಸು ಎರಡರಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹತ್ತರ ಒಳಗೆ ಇರಬೇಕು. ಆ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕುಮಾರಿಕಾ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ, ಕಲ್ಯಾಣೀ, ರೋಹಿಣೀ, ಕಾಳೀ, ಚಂಡಿಕಾ, ಶಾಂಭವೀ, ದುರ್ಗಾ, ಸುಭದ್ರಾ ಎಂಬ ನವದೇವೀ ರೂಪಿಯರೆಂದು ಪೂಜಿಸಬೇಕು - ಆ ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಊನಾಂಗ ಇತ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿರಕೂಡದು.

ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ವೇದಪಾರಾಯಣ, ಚಂಡೀಪಾಠ, ಜಪ, ಹೋಮಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಇತರರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಪೂಜಾನಂತರ ಕುಟುಂಬದವರು ಮತ್ತು ಅವರ ಬಂಧುಮಿತ್ರರು ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು, ಪೂಜಾನಂತರ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಮಹಾನವಮಿಯಂದು ಮಹಾಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಆ ದಿನ ಬಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚು. ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ನೂರೊಂಟು ಆಹುತಿಗಳ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ನೀರಾಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಅಪಶ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿರಬಹುದಾದ ಅಪಚಾರಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಕನ್ಯೆಯರನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ದಶಮಿಯಂದು ದೇವಿಯನ್ನು ಷೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹ, ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆ ಮತ್ತು ಪತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಸಂಗೀತ ವೇದಪಾರಾಯಣಗಳೊಡನೆ ನದಿ, ಮಹಾಜಲಾಶಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. “ಓ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯೇ, ಜಗನ್ಮಾತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಮತ್ತೆ ಪೂಜೆಗೆ ದಯಮಾಡಿಸು” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ವಿಜಯದಶಮಿಯು ವರ್ಷದ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸರಸ್ವತೀಪೂಜೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರಂಭಗಳನ್ನು ಅಂದು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ದಿವಸದ ಮುಖ್ಯ ಪೂಜೆಗಳು-ಅಪರಾಜಿತಾಪೂಜೆ, ಶಮೀಪೂಜೆ, ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು. ಗಜ-ಅಶ್ವಗಳ ಪೂಜೆ. ವಿಜಯದಶಮಿಯು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳಿಗೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತ.

ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಊರಿನ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಆಕೆಯ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಾ ಮತ್ತು ಜಯಾದೇವಿಯರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು. ಆ ದೇವಿಯರಿಗೆ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಉಮಾ ಎಂದೂ ಹೆಸರು.

ಆ ನಂತರ ಊರಿನ ಹೊರಗೆ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಶಮೀವೃಕ್ಷ (ಬನ್ನಿಮರ)ದ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಂದು ಸೀತಾರಾಮರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದುಂಟು.

“ಅಮಂಗಲಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ, ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ, ದುಷ್ಟಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಮಂಗಳಕರಿಯಾದ ಶಮಿಯನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ”

“ಅಮಂಗಲಾನಾಂ ಶಮನೀಂ ಶಮನೀಂ ದುಷ್ಟತಸ್ಯ ಚ |

ದುಃಸ್ವಪ್ನನಾಶಿನೀಂ ಧನ್ಯಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇಹಂ ಶಮೀಂ ಶುಭಾಮ್” ||

“ಇದು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವುದು. ಕೆಂಪು ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವುದು. ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ದಿವ್ಯವೃಕ್ಷ. ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ನುಡಿದ ವೃಕ್ಷ. ಧನ್ಯವೃಕ್ಷ, ನನ್ನ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ

ವಿಘ್ನ ಒದಗದಂತೆ ಮಾಡಿ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ, ಈ ಶ್ರೀರಾಮಪೂಜಿತೆಯಾದ ಶಮೀದೇವಿ”

“ಶಮೀ ಶಮಯತೇ ಪಾಪಂ ಶಮೀ ಲೋಹಿತಕಂಟಕಾ |
ಧಾರಿಣ್ಯಜುಗುಪ್ಸಾ ಬಾಣಾನಾಂ ರಾಮಸ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾದಿನೀ ||
ಕರಿಷ್ಯಮಾಣ ಯಾತ್ರಾಯಾಂ ಯಥಾಕಾಲಂ ಸುಖಂ ಮಯಾ |
ತತ್ರ ನಿರ್ವಿಘ್ನಕರ್ತ್ರೀ ತ್ವಂ ಭವ ಶ್ರೀರಾಮ ಪೂಜಿತೇ ||”

ಎಂದು ಶಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ (ಶಮೀವೃಕ್ಷ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥಕ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ) ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಆ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಣ್ಣನ್ನು ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೃತ್ಯ ಗೀತಾವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಆರತಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು.

ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಅಂದು ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿಚಾರಪ್ರಯೋಗ (ಮದ್ದು-ಮಾಟ)ವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಈ ಶಮೀವೃಕ್ಷದ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಮೂಲದ ಮೃತ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಸುವರ್ಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಸಾದರೂಪವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ನವರಾತ್ರ ಮಹಾದಿನ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ದಿವಸ ಶ್ರೀರಾಮಲೀಲೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಅಭಿನಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಯ ದಿನ ರಾವಣಸಂಹಾರದ ಗುರುತಾಗಿ ಆ ದುಷ್ಟ ರಾಕ್ಷಸನ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇದೆ.

ಆ ಪೂಜಾಪ್ರಕಾರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಏಳುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅದು ಶರನ್ನವರಾತ್ರದ ದೇವೀಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಪಶುಬಲಿಯ ವಿಚಾರ:

ಪಶುಬಲಿಯು ಈ ದುರ್ಗಾಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳುವ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಗೃಹ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾಶ್ವವನ್ನೂ ವಿವಾಹದ ಮಧುಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಸಹಿತವಾದ ಮಧುಪರ್ಕವನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ವಿಧಾನಮಾಡಿರುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ

ಆಗಮತಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವ ದುರ್ಗಾಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಘೋಷಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಬಲಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೀನು, ಮೊಸಳೆ, ಟಗರು, ಹೊತ, ಎಮ್ಮೆ, ಕೋಣ, ಖಡ್ಗಮೃಗ, ಶರಭ, ಸಿಂಹ, ವ್ಯಾಘ್ರ, ವರಾಹ, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಜಿಂಕೆ, ತನ್ನ ದೇಹದ ರಕ್ತ ಮತ್ತು ಕಡೆಯದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ-ಇವರನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ದೇವತೆಗೆ ಅತಿಪ್ರಿಯವೆಂದು ಅವು ಸಾರುತ್ತವೆ.

‘ನ ತಥಾ ಬಲಿದಾನೇನ ಪುಷ್ಕಧೂಪವಿಲೇಪನೈಃ |
ಯಥಾ ಸಂತುಷ್ಟತೇ ಮೇಧೈರ್ಮಹಿಷೈರ್ವಿನ್ದವಾಸಿನೀ ||
ಅಜಶ್ಚ ಮಹಿಷಶ್ಚೈವ ನರಶ್ಚೈವ ಯಥಾ ಕರ್ಮಾತ್ |
ಬಲಿರ್ಮಹಾಬಲಿಶ್ಚಾತಿಬಲಿಶ್ಚೇತಿ ಪುಕೀರ್ತಿತಾಃ ||
ಪಕ್ಷಿಣಃ ಕಚ್ಛಪಾ ಗ್ರಾಹಾಃ ಮತ್ಸ್ಯಾ ನವವಿಧಾ ಮತಾಃ |
ಮಹಿಷೋ ಗವಯಶ್ಚೈವ ಛಾಗೋ ಬಭ್ರುಶ್ಚ ಸೂಕರಃ ||
ಖಡ್ಗಶ್ಚ ಕೃಷ್ಣಸಾರಶ್ಚ ಗೋಭಿಕಾ ಶರಭೋ ಹರಿಃ |
ಶಾರ್ದೂಲಶ್ಚ ನರಶ್ಚೈವ ಸ್ವಗಾತ್ರರುಧಿರಂ ತಥಾ ||

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೊಲೆ ಮತ್ತು ರಕ್ತಪಾತಗಳನ್ನು ದೇವತಾಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಎಂತಹ ಕ್ರೌರ್ಯ! ಎಂತಹ ಅಧರ್ಮ! ಎಂದು ಭೂತದಯೆ ಉಳ್ಳ ಕೆಲವು ಸಜ್ಜನರು ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ಅನ್ಯಾಯದ ಬಗೆಗೆ ಸಿಡಿದೆಳೆವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ.

“ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಆ ಪಶುಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗತಿಯೇ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ರಾಯರೇ”

‘ನ ವಾ ಏತಸ್ಮೈಯಸೇ ನರಿಷ್ಯಸಿ, ದೇವಾ, ಇದೇಷಿ ಪಥಿಭಃ ಸುಗೇಭಃ’

(ಋ I-112)

ಒಪಧಃ ಪಶವೋ ವೃಕ್ಷಾಸ್ತಿಯಂಚಃ ಪಕ್ಷಿಣಸ್ತಥಾ |
ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ನಿಧನಂ ಪಾಪಾಃ ಪಾಪವನ್ನುತ್ತಮಾಂ ಗತಿಮ್ ||

(ಮನು V-42)

‘ಏಷ್ವರ್ಥೇಷು ಪಶೂನ್ ಹಿಂಸನ್ ವೇದತತ್ಪಾರ್ಥವಿತ್ ದ್ವಿಜಃ |
ಆತಾನಂ ಚ ಪಶುಂ ಚೈವ ಗಮಯತುತ್ಸಮಾಂ ಗತಿಮ್ ||
ಮಧುಪರ್ಕೇ ಚ ಯಜ್ಞೇ ಚ ಪಿತೃದೈವತಕರ್ಮಣಿ |
ಆತ್ಮೈವ ಪಶವೋ ಹಿಂಸ್ಮಾ ನಾನ್ಯತೇತ್ಯಬ್ರವೀನ್ಮನುಃ’ ||

(ಮನು V-48)

ಎಂದು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪಶುಬಲಿಯಲ್ಲಿ ಭೂತದಯೆಯೇ ಅಡಗಿದೆ ಎಂದು ವೈದಿಕಯಜ್ಞಸಮರ್ಥಕರು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಕಟಕಿಯಿಂದಲೂ ವಿಡಂಬನೆಯಿಂದಲೂ ಆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಗೇಲಿಮಾಡುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

‘ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನು? ಯಾವುದೋ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆ ತೋರಿಸುವುದರ ಬದಲಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ದಯೆ ತೋರಲಿ. ಅವರನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲಿ. ‘ಸ್ವಪಿತಾ ಯಜಮಾನೇನ ಹನ್ಯತಾಂ’ ಎಂದು ಅವರು ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

“ನಿಮ್ಮ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದುರ್ಬಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕಣ್ಣು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆನೆಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹುಲಿಯನ್ನಂತೂ ಖಂಡಿತ ಬಲಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಆ ಮೂಕ ಪ್ರಾಣಿ, ಸಾಧುಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಆಡುಮರಿಯನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.”

‘ಅಶ್ವಂ ನೈವ ಗಜಂ ನೈವ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ನೈವ ಚ ನೈವ ಚ |
ಅಜಾಪುತ್ರಂ ಬಲಿಂ ದದ್ಮಾತ್ ದೇವೋ ದುರ್ಬಲಘಾತಕಃ ||

ಎಂದು ಪಶುಬಲಿಯಜ್ಞದ ಮೇಲೆ ಛೂಬಾಣ ಬಿಡುವವರೂ ಉಂಟು. (ಕುದುರೆ ಆನೆ ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಯಜ್ಞತಂತ್ರಗಳೂ ಉಂಟು-ಎಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಗಮನಿಸಿಲ್ಲ).

ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುವುದು, ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ ಕೊಡದು ಎಂದು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಸಾರುವುದು, ಕೆಲವರು ಮಾಡಬಹುದು, ಕೆಲವರು ಮಾಡಬಾರದು, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮಾಡಬಹುದು, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಗಳಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ಅವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ “ಉಪರಿಚರವಸುಮಹಾರಾಜನು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಶುವಧೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ರಾಜನು ಅಹಿಂಸಾಪ್ರಿಯ ಶುಚಿ, ಉದಾರಿ, ನಿರ್ಲಿಪ್ತ”

ತಸ್ಯ ಯಜ್ಞೋ ಮಹಾನಾಸೀತ್ ಅಶ್ವಮೇಧೋ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ನ ತತ್ರ ಪಶುಘಾತೋಽಭೂತ್ ಸ ರಾಜೈವಂ ಸ್ಥಿತೋಽಭವತ್ ||

ಶಾಂತಿಪರ್ವ 336/10-12

“ಇದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೃತಯುಗ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಶುವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೇಬಾರದು. ಪಶುವಧೆಯು ಹೇಗೆ ಧರ್ಮವಾದೀತು, ಓ ದೇವತೆಗಳೇ”

ನೈಷ ಧರ್ಮಃ ಸತಾಂ ದೇವಾ ಯತ್ರ ವಧ್ಯೇತ ವೈ ಪಶುಃ |
ಇದಂ ಕೃತಯುಗಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಕಥಂ ವಧ್ಯೇತ ವೈ ಪಶುಃ” ||

ಶಾಂತಿಪರ್ವ 337-5

“ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಹೋತ, ಟಗರುಗಳ ಬಲಿಕೊಡಕೂಡದು. ಅಜಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆಯಲ್ಲಾ? ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಜ ಎಂದರೆ ಆಡು ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ, ಹುಟ್ಟುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಹಳೇ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ‘ಅಜ’ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಆ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ. ಈ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಟಗರು ಹೋತಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

“ಬೀಜೈರ್ಯಜ್ಞೇಷು ಯಷ್ಯವ್ಯಂ ಇತಿ ವೈ ವೈದಿಕೀ ಶ್ರುತಿಃ |
ಅಜಸಂಜ್ಞಾನಿ ಬೀಜಾನಿ ಭಾಗಂ ನೋ ಹನ್ತುಮರ್ಹಥ” || (ಶಾಂತಿ 337-4)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಹಾಭಾರತವು, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ.

‘ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇತರ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡದು.’

‘ಯಜ್ಞಾಯ ಜಗ್ಗಿರ್ವಾಂಸಸ್ಯೇತ್ಯೇಷ ದೈವೋ ವಿಧಿಃ ಸ್ಮೃತಃ |
ಅತೋಽನ್ಯತ್ರ ಪವೃತ್ತಿಸ್ತು ರಾಕ್ಷಸೋ ವಿಧಿರುಚ್ಯತೇ” || (ಮನು [v-3])
‘ಮಧುಪರ್ಕೇ ಚ ಯಜ್ಞೇ ಚ ಪಿತೃದೈವತಕರ್ಮಣಿ |
ಅತ್ಯೈವ ಪಶವೋ ಹಿಂಸ್ರಾಃ ನಾನ್ಯತೇತ್ಯಬ್ರವೀನ್ಮನುಃ || (ಮನು [v-48])

(ಮಧುಪರ್ಕ, ಯಜ್ಞ, ಪಿತೃಕರ್ಮ, ದೈವಕರ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪಶುಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಬೇರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಬಾರದು” ಎಂದೂ ಕೆಲವು ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಕೆಲ ಕೆಲವರು ಕೆಲ ಕೆಲವು ಪಶುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಲಿಕೊಡಬೇಕು - ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕಾಳಿಕಾಪುರಾಣ ವಚನವೂ ಇದೆ.

“ನ ಕದಾಚಿನ್ಮಹಾದೇವೈ ಪ್ರದದ್ಯಾದ್ಧಯಹಸ್ತಿನೌ |
ಸಿಹ್ಯವ್ಯಾಘ್ರನರಾನ್ ಹತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನರಕಂ ವೃಜೇತ್ ||
ಸ್ವಗಾತ್ರರುಧಿರಂ ದತ್ವಾ ಆತ್ಮವಧಾಮವಾಪ್ನುಯತ್ |
ಮದ್ಯಂ ದತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದೇವ ಹೀಯತೇ ||
ನ ಕೃಷ್ಣಸಾರಂ ವಿತರೇತ್ ಬಲಿಂ ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಿಕಃ ||

(ಮಹಾದೇವಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಕುದುರೆ, ಆನೆಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬಾರದು. ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಶರೀರದ ರಕ್ತವನ್ನು ಬಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವೇ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಮುಂತಾದವರು ಕೃಷ್ಣಸಾರವೆಂಬ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಕೂಡದು.”)

ಪಶುಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿಯಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ದೇವಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟವನು ನರಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ.

“ಪಶೂನಾಂ ಪಕ್ಷಿಣಾಂ ವಾಪಿ ನರಾಣಾಂ ಚ ವಿಶೇಷತಃ |
ಸ್ತ್ರಿಯಂ ನ ದದ್ಯಾತ್ ಬಲಿಂ ದತ್ವಾ ನರಕಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ||

ಎಂದೂ ದೇವೀಪುರಾಣವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಬಲಿಕೊಡುವಾಗ ಈ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಏಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಏಳುತ್ತದೆ.

“ಪಶುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ಕಬ್ಬಿನಜಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಮದ್ಯ, ಆಸವಗಳನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಬಹುದು. ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಶುಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಬಹುದು. ಭಾವನಾರೂಪದ ಪಶುಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಬಹುದು. ಮದ್ಯದ ಬದಲಿಗೆ ಎಳನೀರನ್ನೂ, ಜೇನುತುಪ್ಪವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಬಹುದು” ಎಂದೂ ಕಾಳಿಕಾಪುರಾಣವಾಕ್ಯವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಕೂಶ್ಮಾಂಡಮಿಕ್ಷುದಂಡಂ ಚ ಮದ್ಯಮಾಸವಮೇವ ಚ |
ಏತೇ ಬಲಿಸಮಾಃ ಪೋಕ್ತಾಃ ತೃಪ್ತೌಭಾಗಸಮಾಸ್ತದಾ ||

ಭಾಗ್ಯಶ್ಚ ಮಹಿಷೈಶ್ಚೈವ ಕೂಶ್ಮಾಂಡೈರಪಿ ಭಾವತಃ |
ಕೃತ್ವಾ ಪಿಷ್ಕಮಯ್ಯರ್ವಾಪಿ ಬಲಿನಾ ತಂ ಸಮರ್ಪಯೇತ್ ||”
ನಾರಿಕೇಳ್ಯರ್ಜಿಜಪೂರೈಃ ಜಂಬೀರೈರ್ನಿಂಬುಜಾತಿಭಿಃ |
ಮಹಾರ್ಘೈರರ್ಪಯೇಚ್ಛೈನಾಂ ನ ವಂಧ್ಯಾಂ ತಾಂ ನಿಶಾಂ ನಯೇತ್ ||

ಹೀಗೆ ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವಿಷಯದ ಪರವಾಗಿ ವಿಷಯವಿರೋಧವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವರಿಗೆ ರಿಯಾಯಿತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕೆಲವರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

“ಮಾಂಸನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಪುರಾತನ ವೈದಿಕ ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಕುರಿ, ಕೋಣ ಮುಂತಾದ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಚೇತನವೇ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ಮಾತ್ರೇ ಚೇತನರು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಹಿಂಸೆಯ ಪಾಪಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಬೌದ್ಧ ಜೈನಮತಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಹಿಂಸೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿತು ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ದವಸಧಾನ್ಯ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು, ಮತ್ತು ಗವ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಬೋಧಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇದು ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ನಂತರಕಾಲದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಸಾಹಿತ್ಯ” ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಸಮಾಧಾನವು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಚೇತನಗಳೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ವೈದಿಕಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಇತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಧಾರವಿದೆ. ಗೋವನ್ನು “ರುದ್ರರ ತಾಯಿ; ವಸುಗಳ ಮಗಳು” (ಮಾತಾರುದ್ರಾಣಾಂ ದುಹಿತಾ ವಸೂನಾಂ) ಎಂದು ಋಗ್ವೇದವು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ದರ್ಭೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ನಿನ್ನನ್ನು ಅಡ್ಡಡ್ಡವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಗಿಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಡ”. (“ಮಾತ್ವಾನ್ವಕ್, ಮಾತೀರ್ಯಕ್ ಪರ್ವತೇರಾಧ್ಯಾಸಮಾಚ್ಛೇತ್ತಾ ತೇ ಮಾರಿಷಂ”) ಎಂದು ಯಜುರ್ವೇದವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದರ್ಭಸಂಗ್ರಹಣೆ, ತುಳಸೀಪತ್ರಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಯಜ್ಞಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟನ್ನು

ಮಾತ್ರವೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಚೇತನವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ವೈದಿಕ ಆರ್ಯರ ಭಾವನೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ವಾದವು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅಹಿಂಸೆಯ ಪಾಠವನ್ನು ಅವರು ಅನಂತರಕಾಲದ ಜೈನಬೌದ್ಧರಿಂದ ಕಲಿಯುವ ಪ್ರಮೇಯವಿರಲಿಲ್ಲ. “ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಹಿಂಸೆಮಾಡಬಾರದು” (ನ ಚ ಹಿಂಸಾತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ) ಎಂದು ವೇದಗಳೇ ಸಾರುತ್ತವೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಅನಂತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಜೈನರು ಅಹಿಂಸಾಶೂರರು, ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಅತಿವಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬೌದ್ಧರು ಪಶುಬಲಿಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಬಗೆಗೆ ವೀರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. “ನಾವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರರು ಕೊಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರು ನೇರವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪರಂಪರೆಯಿಂದಲಾದರೂ ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಸತ್ಯವನ್ನೂ ಅವರು ಮರೆತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂಸೆ-ಅಹಿಂಸೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿರುವುದು ವೈದಿಕಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ.

“ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಹಿಂಸೆಮಾಡದೇ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಹಿಂಸೆಮಾಡಬೇಕು; ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬೇಕು. “ಅದ್ರೋಹೇಣೈವ ಭೂತಾನಾಂ ಅಲ್ಪದ್ರೋಹೇಣ ವಾ ಪುನಃ” ಎಂದು ಮನುಷ್ಯತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. “ಜೀವೋ ಜೀವಸ್ಯ ಭೋಜನಂ” ಎಂಬಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಜೀವಿಯನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಯಾವ ಜೀವಿಯೂ ಬದುಕುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸಸ್ಯಾಹಾರ ಸೇವಿಸಲಿ ಅಥವಾ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವಿಸಲಿ-ಅಂತೂ ಹಿಂಸೆ ಇಲ್ಲದೆ ಜೀವನವು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಸ್ಯಗಳೂ ಚೇತನಗಳೇ. ಆದರೆ ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯ ವಿಕಾಸವು ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಸ್ಯದ ಹಿಂಸೆಗಿಂತಲೂ

ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಪಾಪಕರ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನುಷ್ಯ ಹಿಂಸೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಪಾತಕ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಪಾತಕ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಮಾಂಸದ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆಗಿಂತಲೂ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೋಧಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ಸಸ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗಲೂ ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಋಷಿಗಳು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಇದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರು. ದೇವತಾಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಅತಿಥಿಗಳ ಸೇವೆಯೂ ಈ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರುತ್ತದೆ. (ಒರಳು, ಒಲೆ, ಬೀಸುವಕಲ್ಲು, ಗುಡಿಸಿ, ಸಾರಿಸುವಿಕೆ, ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಹ - ಎಂಬ ಐದು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಹಿಂಸೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ‘ಪಂಚಸೂನಾಸ್ಥಾನಗಳು’ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಸೂನಾದೋಷದ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, ಪಿತೃಯಜ್ಞ, ದೇವಯಜ್ಞ, ಭೂತಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞ (ಅತಿಥಿಪೂಜೆ) ಎಂಬ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ.) ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿಲ್ಲ. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಪಡುವ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೂ ದೇವತಾರ್ಪಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಸದ್ಗತಿ ಉಂಟು ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

“ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ಪಶವಃ, ಸೃಷ್ಟ್ವಾ” ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಪಡುವುದೇ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಮಭಾಗ್ಯ.

ಮಾಂಸರೂಪವಾದ ಆಹಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಸ್ಯಾಹಾರವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮಾಡುವವರು ತಾವು ಸೇವಿಸುವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ.

ಹಾಗೆ ದೇವತಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ದೋಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವುದು ಆಹಾರವೋ ಅವನ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ

ಅದೇ ಆಹಾರ, “ಯದನ್ನಃ ಪುರುಷೋ ಭವತಿ ತದನ್ನಾಸ್ತಸ್ಯದೇವತಾಃ” ಆ ದೇವತಾಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದೇ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ.

ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣಿಯು ಮಹಾಪಾತಕವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಮನುವು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ನ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣೇ ದೋಷಃ ನ ಮದ್ಯೇ ನ ಚ ಮೈಥುನೇ. |

ಪ್ರವೃತ್ತಿರೇಷಾ ಭೂತಾನಾಂ ನಿವೃತ್ತಿಸ್ತು ಮಹಾಫಲಂ” ||

ವೈದಿಕಮಹರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದರು. ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು, ವಾನಪ್ರಸ್ಥರು ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವಿಸಬಾರದೆಂಬ ನಿಯಮವಿತ್ತು. ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಜನರಿಗೂ ಇಂತಿಂಥಾ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸಬಾರದು, ಸೇವಿಸುವವರೂ ಯಜ್ಞರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸಬೇಕು, ದೇವತಾಪೂಜೆ, ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಸೇವಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಅನುಶಾಸನವಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊರೆಯುವ ಅಥವಾ ಅಂಶತಃ ತೊರೆಯುವ ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತಿಗೊಳಿಸುವ ನೀತಿಯಲ್ಲೇ ವೈದಿಕಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿತ್ತು ಎಂದು ಅವರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆಚರಿಸಿದ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಶುಬಲಿರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪಶುಹಿಂಸೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ, ಯಾರು ಯಜ್ಞಮಾಡುವಾಗ ಯಜ್ಞಪಶುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹವರು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲೇಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಯಜ್ಞಮಾಡಿದರೆ ಅವರು ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೂ ಪಾಪಭಾಜನರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ‘ಅಧ್ವರ’ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯಪದವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ‘ಅಹಿಂಸೆ’ ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ಯಜ್ಞವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಯಜ್ಞಮಾಡುವವನಿಗೆ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಯಜ್ಞ.

ಅಶ್ವ, ಅಜ ಮುಂತಾದ ಯಜ್ಞಪಶುವಿಗೆ ಸದ್ಗತಿ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ?

ಅದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಮಹರ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಅವನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅಂತಹ ತಪೋಬಲ ಇಲ್ಲದವರು ಪಶುವನ್ನು ಬಲಿಹೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದರೆ “ತಾನೇ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಲಾರದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನದಿ ದಾಟಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. “ಸ್ವಯಂ ತರಿತುಮಕ್ಷಮಃ ಕಿಮಿತರಾಸಸೌ ತಾರಯೇತ್” ಪಶುವಧೆಯ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುವ ನಾಮಯಜ್ಞವಾಗುತ್ತದೆ ಅವನ ಯಜ್ಞ.

ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮಹರ್ಷಿಯು ತನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಯಜ್ಞಪಶುವಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಆದರೆ ಪಶುವಿಗೆ ಅದರ ವಧೆಯಿಂದ ಹಿಂಸೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ ಹಿಂಸೆ ಉಂಟಾಗದೇ ಇರುವ ಒಂದು ದಿವ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಉಂಟು. “ಕ್ಲೋರೋಫಾರಮ್ ಕೊಟ್ಟು ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವಂತೆ” ಎಂಬ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಮಹಾಗುರುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ರೋಗಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಅನಂತರ ಒಳ್ಳೆಯ ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ಕೇವಲ ವಿಡಂಬನೆಯ ಯಜ್ಞವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ‘ಅಧ್ವರ’ದ ಬದಲು ‘ಧ್ವರ’ವಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಗತಿಯ ಬದಲು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವು ಮಹಾತ್ಮರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಶುಬಲಿಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ವಿವರಣೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೂ ಇಂತಹ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಸ್ಯದ್ರವ್ಯರೂಪವಾದ ಪಶುವಿನಿಂದ ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಶ್ರೇಯಾನ್ ದ್ರವ್ಯಮಯಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಃ ಪರಂತಪ”

ಪಶುಬಲಿಯಜ್ಞದಲ್ಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಪಶುವನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು

ಹೊಂದಿರಬಾರದು. ಬಲವಂತವಾಗಿ ಒಯ್ಯಲ್ಪಡಬಾರದು. ತನ್ನ ಸಂತೋಷಪೂರ್ವಕವಾದ ಇಷ್ಟದಿಂದ ಯಜ್ಞಪಶುವಾಗಲು ಬರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಪಶುವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಶಸನಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಅನಿಷ್ಟಫಲವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ದೇವೀಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪಶುವು ಪಕ್ಷಿಯಾಗಲಿ, ಮೃಗವಾಗಲಿ ಅದು ಪುರುಷಜಾತಿಗೇ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯದು ಆಗಿರಬಾರದು ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. “ಸ್ತ್ರಿಯಂ ನ ದದ್ಯಾತ್ತು ಬಲಿಂ ದತ್ತಾ ನರಕಮಾಪ್ನುಯಾತ್” ಈ ಶಾಸ್ತ್ರನಿಯಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ದುರ್ಗಾದೇವಿಯು ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬಲಿಯು ಆಕೆಗೆ ಅಪಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ “ಪುರುಷದೇವತೆಗಳ ಬಲಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷಜಾತಿಯ ಪಶುವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಬಾರದು. ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಪಶುವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಬೇಕು” ಎಂಬ ಫಲಿತಾಂಶಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಕಾರಣವು ನಮ್ಮನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಯ ದೇಹವು ಯಾವ ದೇವತೆಗೆ ಭೋಗ್ಯವಾದುದು? ಯಾವ ದೇವತಾಪ್ರಸನ್ನತೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ವಿವೇಕವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರನಿಯಮವು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೊಡಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪಶುಬಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾತ್ವಿಕಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಆರಾಧನೆಯು ಸಂಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಾತ್ವಿಕಪೂಜೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು.

“ಸಾತ್ವಿಕೈರ್ಜಪಯಜ್ಞಾದ್ಯೈಃ ನೈವೇದ್ಯೈಶ್ಚ ನಿರಾಮಿಷ್ಯೈಃ |
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಭಗವತ್ಕಾರ್ತೃ ಪುರಾಣಾದಿಪು ಕೀರ್ತಿತಂ ||
ಪಾಠಸ್ತಸ್ಯ ಜಪಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪಠೇದ್ದೇವೀಮನಾಃ ಪ್ರಿಯೇ |
ರಾಜಸ್ಯ ಬಲಿದಾನೇನ ನೈವೇದ್ಯೈಃ ಸಾಮಿಷ್ಯೈಸ್ತಥಾ ||
ಸುರಾಮಾಂಸಾದ್ಯುಪಾಹಾರೈಃ ಜಪಯಜ್ಞೈರ್ವಿನಾ ತು ಯಾ |
ವಿನಾ ಮಂತ್ರೈಸ್ತಾಮಸೀ ಸ್ಯಾತ್ ಕಿರಾತಾನಾಂ ಚ ಸಮೃತಾಃ || (ಸ್ಕಾಂದ-ಭವಿಷ್ಯ)

ಸಾತ್ವಿಕಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಜಪ ಯಜ್ಞ ಮುಂತಾದುವುಗಳೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಮಾಂಸವಿಲ್ಲದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ನೈವೇದ್ಯಸಮರ್ಪಣೆ. ಜಪ ಎಂದರೆ

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದೇವೀಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ, ಪಾರಾಯಣಮಾಡುವುದು. ರಾಜಸಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಾಂಸಯುಕ್ತವಾದ ನೈವೇದ್ಯ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಾಮಸಪೂಜೆಯಲ್ಲಾದರೋ ಮದ್ಯಮಾಂಸಾದಿ ನೈವೇದ್ಯಗಳೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಜಪಯಜ್ಞಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಒಂದು ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಾತ್ವಿಕ ದೇವತಾಪೂಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಶುಬಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ ಮುಂತಾದ ಪಶುಗಳು ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವಿಹರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ದೇವತೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವವರು ಆತ್ಮಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಹಾತ್ಮರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಪಶುಬಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸಾತ್ವಿಕ ವಿಧಾನದಿಂದಲೇ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮ. ಆದರೆ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಶುವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾ-ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವತೆಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದರೆ ಅದು ಪಾತಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಾದಿ ಪಶುಗಳ ಬಲಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ದೇವೀಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮರ್ಪಿಸಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವಿಗೆ ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲ. ಜಗನ್ನಾತ್ರಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅಂತಹ ಯಜ್ಞ ವಿಧಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಕ್ಕೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

“ರಾಜಸವಾದ ಪೂಜಾವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಪಶುಬಲಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ನಿಜ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಿಯು ಮಡ್ಡಿ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾಳೆಯೋ?” ಎಂದು ಚೋದ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ದೇವಿಯು ಮಡ್ಡಿಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ, ಲಡ್ಡು ಜಿಲೇಬಿಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ನಿತ್ಯಾನಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣಳಾಗಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವಳು. ಭಕ್ತರು, ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಬಗೆಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನೈವೇದ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಣೆಯು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ

ಬಲಿವಿಧಾನವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಕದಿಂದ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಭಕ್ತರು ಸಾತ್ವಿಕ ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು-ಎಂದು ಅನುಶಾಸನ ಮಾಡಲು ನಮಗೇನು ಅಧಿಕಾರ?

ಈ ಪಶುಬಲಿಜಿಜ್ಞಾಸಾರೂಪವಾದ ವಿವರಣೆಯು ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂತಹ ಇತರ ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕಪೂಜಾ-ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ಅದು ಉಪಯೋಗ ಪಡುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ “ವೃಕ್ಷಪೂಜೆಯು” ಟೀಕಾಟೋಕೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ. 1 ಆರ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪೂಜಕರು. ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಯ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಸಂಭ್ರಮ ಮುಂತಾದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳು, ಮಳೆ, ಗಾಳಿ, ಬೆಳಕು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೈವತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನೇ ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಂದಲೂ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸತೊಡಗಿದರು. ವೃಕ್ಷಗಳ ಪೂಜೆಯೂ ಇದೇ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ದೈತ್ಯಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ವೃಕ್ಷಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆದುವು. ಅವುಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನೆರಳು, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಹಂಪಲುಗಳು, ಔಷಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಮರಗಳು ದಿಮ್ಮಿಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೃಹೋಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಅವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದುವು. ವೈದಿಕ ಆರ್ಯರ ಗೃಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ವೈದಿಕ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಯಾವ ಅರಣ್ಯದ ಯಾವ ಮರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು? “ಕಿಂಗ್ಗಂಸ್ವಿದ್ವನಂ ಕ ಉ ಸ ವೃಕ್ಷ ಆಸೀದ್ಯತೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ನಿಷ್ಪತಕ್ಷುಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ವೈದಿಕಋಷಿಗಳು ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅದೇ ಪರಂಪರೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದೆ

ಎಂಬುದು ಬಹುಮಂದಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರ ಮಾನಸಪುತ್ರರಾಗಿರುವ ಅನೇಕಮಂದಿ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಇದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೇ ಸಾರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿವರಣೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೇ?

ಉತ್ತರ - ಈ ವಿವರಣೆಯು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಂತಸ್ಸಾರಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆರ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆತ್ಮೋಪಾಸಕರು. ಬೈತನ್ಯವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅವರು ಎಂದಿಗೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಆತ್ಮೈವ ಮಹಯ್ಯಃ ಆತ್ಮೈತ್ಯೇವತು ಉಪಗಚ್ಛಂತಿ”

ಪ್ರಶ್ನೆ 2. ಅವರು ಗಾಳಿ, ಬೆಳಕು, ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಮರ, ನೀರು ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಜಡ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲವೇ? ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲವೇ?

ಉತ್ತರ - ಈ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ, ಪಶುಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಆರಾಧನೆಗೆ ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮ (ದ್ವಾರ, medium) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪ್ರಶ್ನೆ 3 - ಈ ವಿವರಣೆಗೆ ಆಧಾರವೇನು?

ಉತ್ತರ - ಅವರ ಅನುಭವವೇ ಪರಮಾಧಾರ. ಅವರ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಕ್ಯಗಳೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದವನು ‘ಜಗತ್ತಿನ ಚೇತನಾಚೇತನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರೀರದಂತೆ’

“ಐತದಾತ್ಮಮಿದಗ್ಂ ಸರ್ವಂ” ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಶರೀರಂ ತೇ |”

ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಇತಿಹಾಸವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲವೇ?

ಪ್ರಶ್ನೆ 4. ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶರೀರದಂತೆ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅದರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ?

ಉತ್ತರ - ಶರೀರಕ್ಕೆ ಗಂಧವನ್ನು ಪೂಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ

ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರೀರದಂತಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಮಾತೆಗೂ ಮತ್ತು ಭೂತಕೋಟಿಗಳಿಗೂ ವಿವೇಕ-ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಿದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅದರಿಂದ ಆನಂದಪಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನೇ ಅಹಿರ್ಬುದ್ಧ್ಯಸಂಹಿತೆ ಹೀಗೆ ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಚರಾಚರಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭಗವದ್ಭವಃ |

ಅತಸ್ತದಾನುಕೂಲಂ ಮೇ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ನಿಶ್ಚಯಃ ||

(ಎಲ್ಲ ಭೂತಕೋಟಿಗಳೂ ಭಗವಂತನಿಗೆ ದೇಹಭೂತವಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ನಿಶ್ಚಯ.)

ಪ್ರಶ್ನೆ 5. ಹಾಗಾದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂತಹ ಪೂಜೆಗೆ ಮನುಷ್ಯಜೀವಗಳನ್ನೇ ದ್ವಾರವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆರಾಧಿಸಬಹುದಲ್ಲಾ! ಬೆಂಕಿ, ಗಾಳಿ, ನೀರು, ಬೆಳಕು, ಗಿಡ, ಮರ, ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಏಕೆ ದ್ವಾರವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು ಅವರು?

ಉತ್ತರ - ಮನುಷ್ಯರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ವಿಧಾನವೂ ಉಂಟು. ಅದನ್ನು ಅವರು ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆದು ಅದನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆದಿತ್ಯ, ಜಲ, ವೃಕ್ಷ, ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಮುಂತಾದವು ಭಗವಂತನ ಮಹಾವಿಭೂತಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದಲೂ ಅವರು ಜಗತ್ಪ್ರಭುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಇದು ಚೈತನ್ಯದ ಆರಾಧನೆಯ ಪ್ರಕಾರವಿಶೇಷವೇ ಹೊರತು ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 6 - ಗಿಡಮರಬಳ್ಳಿಗಳು ಅಚೇತನಗಳಲ್ಲವೇ? ಅವುಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಗೆ ದ್ವಾರವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಏನು ವಿಶೇಷ?

ಉತ್ತರ - ಅವು ಅಚೇತನಗಳಲ್ಲ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆಯೇ ಅವೂ ಜೀವಿಗಳು. ಅವುಗಳಿಗೂ ಆಹಾರ ಸೇವನೆ, ಸಹಜ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಸಂತಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಗಳಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಗಳುಂಟು. ಕೃತಜ್ಞತೆ, ಕ್ರೋಧ ಮುಂತಾದ ಭಾವಗಳೂ ಉಂಟು, ಎಂದು ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೆಲವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 7 - ಅದು ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಿತವಾದ ವಿಷಯ, ಆದರೆ ವೃಕ್ಷ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಅದು ತಿಳಿದಿತ್ತೇ?

ಉತ್ತರ - ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿದಿತ್ತು. “ಗಿಡಮರ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ಸಂಜ್ಞೆಯುಂಟು. ಸುಖ ದುಃಖಗಳುಂಟು.”

“ಅಂತಃಸಂಜ್ಞಾ ಭವನ್ಮೈತೇ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ಸಂಯುತಾಃ”

ಎಂದು ಮನುಸ್ಮೃತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ವೃಕ್ಷವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸುವ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಉದಾ:

“ಆಚ್ಛೇತ್ತಾ ತೇ ಮಾರಿಷಂ | ಶತವಲ್ಶಂ ವಿರೋಹ ಸಹಸ್ರ ವಲ್ಶಶಾಃ
ಎಂದು ಯಜುರ್ವೇದದ ಆರಂಭದ ಮಂತ್ರವು ದರ್ಭೆ ಎಂಬ ಸಸ್ಯರೂಪವಾದ ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ.

“ಓ ತುಳಸಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಹುಟ್ಟು ಅಮೃತಮಯವಾದದ್ದು. ನೀನು ಸದಾ ಕೇಶವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಳಾದವಳು. ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಆರಾಧನೆಗೆ ನಿನ್ನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಕ್ಷಮಿಸು” “ತುಳಸ್ಯಮೃತಜನ್ಮಾಸ್ಥಿ ಸದಾ ತ್ವಂ ಕೇಶವಪ್ರಿಯೇ” “ಆರಾಧನಾರ್ಥಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಸ್ಯ ಲುನಾಮಿ ಪತ್ರಂ ತುಲಸಿ ಕ್ಷಮಸ್ವ” ಎಂದು ಆಗಮಗಳು ತುಳಸೀಮಾತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 8 - ಅವು ಅಚೇತನದಲ್ಲಿ ಚೇತನತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪಣೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿರುವ ಕವಿವಾಣಿಗಳಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲಾ?

ಉತ್ತರ - ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಅವು ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರಗಳಾಗಿದ್ದರೆ “ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಕೀಳಕೂಡದು. ಇದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಹಿಂಸಾದೋಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದವರೂ ಕೂಡ ಯಜ್ಞ-ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞನಿಷ್ಠನಾದ ಯತಿಯು ಮಾತ್ರ ಹೇಗೂ ಅವುಗಳ ಪುಷ್ಪ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೀಳಲೇ ಕೂಡದು” ಎಂದು ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಅನುಶಾಸನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜನ್ಮದಂತೆಯೇ ಗಿಡಮರಬಳ್ಳಿಗಳದೂ ಒಂದು ಜನ್ಮವಿಶೇಷ. ಆದರೆ ಅವು ತಾಮಸಯೋನಿಗಳು. “ಅತ್ಯಂತ ಪಾಪ ಮಾಡಿದವನು ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಮರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ” “ಯಾವ ಗಿಡಮರ

ಬಳ್ಳಿಗಳ ಹಣ್ಣು ಹೂವುಗಳು ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆಗೆ ಒದಗಿ ಬರುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಸದ್ಗತಿ ಅಥವಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಜನ್ಮವುಂಟು” ಎಂದು ಸ್ತೂತಿಗಳು ಸಾರುವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ವೃಕ್ಷವನಸ್ತತಿಗಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಚೇತನಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೇತನತ್ವವು ಕವಿಗಳಿಂದ ಆರೋಪಿತವಾಗಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 9- ಹಾಗಿದ್ದರೂ ವೃಕ್ಷವನಸ್ತತಿಗಳು ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಅವು ಸ್ಥಾವರಪ್ರಾಣಿಗಳು, ತಾಮಸಯೋನಿಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು (ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನನ್ನು) ಏಕೆ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು?

ಉತ್ತರ - ಎಲ್ಲಾ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಲು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವೃಕ್ಷವನಸ್ತತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ದೇವತಾಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಇದೆಯೋ, ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ದೇವತೆಗಳ ವಿಶೇಷವಾದ ಅನುಗ್ರಹ ವಿಕಾಸವಿದೆಯೋ, ಆಧಿಭೌತಿಕ, ಆಧಿದೈವಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿದೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಆರಾಧನೆಗೆ ದ್ವಾರವನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನ ಮಹಾವಿಭೂತಿಗಳೆಂದು ಸೇವಿಸಲು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತ ನವರಾತ್ರ-ವಿಜಯದಶಮಿ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷ, ಶಮೀವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅಪರಾಜಿತಾ ಎಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳು ಈ ಪವಿತ್ರ-ವೃಕ್ಷವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ದೇವದೇವಿಯರ ಪೂಜಾಂಗವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 10- ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು ಈ ಉತ್ಸವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಆವಾಹಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಗೃಹಕ್ಕೂ ತಂದು ಪೂಜಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದೆವು, ಇಂತಹ ಪೂಜ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಆ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೇನು?

ಉತ್ತರ - ಆಧಿಭೌತಿಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ತ್ರಿದೋಷಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಗೆ ತರುವುದು. ಬಲಕರ, ರುಚಿಕರ, ದೀಪಕ, ತಾಪನಾಶಕ, ಪಿತ್ತಜ್ವರ ಅತಿಸಾರಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು - ಎಂದು ರಾಜನಿಘಂಟು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತ್ತಪರಿಹಾರ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳು ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಅದರ ನೆರಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಗಾಳಿಯ ಸೇವನೆ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಶತಃ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ವೃಕ್ಷಕ್ಕಿರುವ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ, ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ವಿಜಯ, ಪುಣ್ಯ, ಶಿವಪ್ರಿಯ, ದೇವಾವಾಸ, ತೀರ್ಥಪದ, ಪಾಪಘ್ನ, ತ್ರಿನಯನ, ಶುದ್ಧವರ್ಣ, ಸಂಯಮೀ, ಶ್ರಾದ್ಧದೇವತಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಧೇಯಗಳು ಇದರ ದೇವತಾಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಕಾಮಧೇನುವಿಗೆ ಶ್ರೀ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಆ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಗೋಮಯದಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು ಈ ದಿವ್ಯ ವೃಕ್ಷ. ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಇದರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಳು.”

“ಭೃಗೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ಸಾ ಧೇನುಃ ಗೋರೂಪಾ ಯಾ ಗತಾ ಭುವಂ |
ತದ್ಗೋಮಯಭವೋ ಬಿಲ್ವಃ ಶ್ರೀಶ್ಚ ತಸ್ಮಾದಜಾಯತ” ||

ಎಂದು ವಹ್ನಿಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಓ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ, ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೆಯೇ, ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಬಿಲ್ವವೆಂಬ ವನಸ್ಪತಿಯು ನಿನ್ನದು” “ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ತಪಸೋಽಧಿಜಾತೋ ವನಸ್ಪತಿಸ್ತವ ವೃಕ್ಷೋಽಥ ಬಿಲ್ವಃ” ಎಂದು ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವು ಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇದು ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕವೂ ಮೇಲ್ಕಂಡ ವಹ್ನಿಪುರಾಣದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

“ಉತ್ಥಿತೋ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಸ್ತು ಗೋಮಯಾಂಬು ನಿಷೇಚನಾತ್ |
ತತ್ಸಾ ವಸತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷಸ್ತೇನ ಚೋಚತೇ ||”

ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ನಿಕೇತನವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಸರ್ವದೇವಧಾಮವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ, ಸರ್ವತೀರ್ಥಮಯ ವೃಕ್ಷ ಇದು.

ಇದು ಶ್ರೀಶೈಲ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿತು. ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಇದು. ಶಿವನಾದ ನನಗೂ ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಸದಾ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದುದು, ಇದರ ತಳಭಾಗವು ಸಿದ್ಧಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಮವಾದುದು. ಬೃಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು, ಶಿವರು ಇದರ ಪತ್ರಗಳನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ತೊಟ್ಟು ಶಕ್ತಿರೂಪವಾದುದು. ಇದರ ತ್ರಿದಳಗಳ ಒಂದೊಂದು ಪತ್ರದಿಂದಲೂ

ಶಿವನನ್ನಾಗಲಿ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನಾಗಲಿ ಪೂಜಿಸಬಹುದು. ಅದರಿಂದಲೇ ಕೈವಲ್ಯಸಿದ್ಧಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಇದರಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ಮಾತೃಕಾತಂತ್ರವು (ಪಟಲ 55) ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಶೈಲಶಿಖರೇ ಜಾತಃ ಶ್ರೀಫಲಃ ಶ್ರೀನಿಕೇತನಃ |

ವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತಿಕರಶ್ಚೈವ ಮಮ ಪ್ರೀತಿಕರಸ್ವದಾ ||

ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಶಿವಾಃ ಪತ್ನೇ ವ್ಯನ್ತಂ ಶಕ್ತಿಸ್ಸಮಾಶ್ರಿತಾ |

ತ್ರಿಜಟಾಪತ್ರಕೈಕೇನ ಹರಂ ವಾ ಹರಿಮರ್ಚಯೇತ್ ||

ಕೈವಲ್ಯಂ ತಸ್ಯ ತೇನೈವ ಶಕ್ತಿಪೂಜಾ ವಿಶೇಷತಃ” |

“ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷತಲಂ ಪೋಕ್ಷಂ ಸಿದ್ಧಪೀಠಸಮಂ ಸುಧೀಃ” ||

“ಸರ್ವತೀರ್ಥಮಯೋ ದೇವಿ ಸರ್ವದೇವಮಯಸ್ವದಾ |

ಶ್ರೀವೃಕ್ಷಃ ಪರಮೇಶಾನಿ ಆತ ಏವ ನ ಸಂಶಯಃ” ||

‘ಈ ವೃಕ್ಷದ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಹೊರಟುಬರುವವನಿಗೆ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇದು ಅವನ ರಕ್ಷಾರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅವನನ್ನು ಮೇಲುಗಡೆ ಸುದರ್ಶನವೂ ಮತ್ತು ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾಶುಪತವೂ ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

“ಘ್ರಾಣಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಯೋ ಗಚ್ಛೇತ್ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಮವಾಪ್ನುಯಾತ್ |

ಊರ್ಧ್ವಂ ಸುದರ್ಶನಂ ರಕ್ಷೇದಧಃ ಪಾಶುಪತಸ್ತಥಾ ||”

“ಈ ದಿವ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಮೂರು ಪತ್ರಗಳ ದಳದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಭಾಗದ ಪತ್ರವು ಶಿವ, ಎಡಭಾಗದ ಪತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಬಲಭಾಗದ ಪತ್ರವು ನಾನು (ವಿಷ್ಣುವು) ಎಂದು ಬೃಹದ್ರ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಚನವಿದೆ.

“ಊರ್ಧ್ವಪತ್ರಂ ಹರೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಪತ್ರಂ ವಾಮಂ ವಿಧಿಃ ಸ್ವಯಮ್ |

ಆಹಂ ದಕ್ಷಿಣಪತ್ರಶ್ಚ ತ್ರಿಪತ್ರದಲಮಿತ್ಯುತ” ||

ಇದರ ತ್ರಿದಳಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾತ್ಮಕ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಅರ್ಥವಾದವಲ್ಲ. ಆ ತ್ರಿದಳದಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾದ ಪತ್ರಗಳು ಹೇಗೆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೇ ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಆಯಾ ದೇವತೆಯ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆಯಾ ದೇವತಾಕೇಂದ್ರವನ್ನೇ ಅರಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರರಾದ ಶ್ರೀರಂಗಗುರುದೇವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವಿಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರದ

ಸುಧರ್ಮಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಾಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ರೋಮಾಂಚಕರವಾದ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಸಂಶಯಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಇದು ಶಿವನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಾದುದು.

“ಪ್ರಿಯೋ ಹಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ತ್ರಿನೇತ್ರಸ್ಯ ವಿಶೇಷತಃ”

ನಾರಾಯಣನ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲೂ ತುಳಸಿಯೊಡನೆ ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರಮಾಡಿ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವುಂಟು. ತಿರುಪತಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ತುಲಸಿಯೊಡನೆ ಬಿಲ್ವಪತ್ರವೂ ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಶಂಕರ ಭಗವತ್ಪಾದರು ತಮ್ಮ ‘ಭಗವನ್ನಾಸ್ತಪೂಜಾ’ ಎಂಬ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮಾನಸಪೂಜಾ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ “ಬಿಲ್ವತುಳಸೀಯುತೈಶ್ಚೇಮಂ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಮಜಿತ ತೇ ಮೂರ್ಧ್ನೀ ನಿದಧೇ” ಎಂದು ಬಿಲ್ವತುಲಸೀಯೋಗವನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದು ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು ಶ್ರೀಚೂರ್ಣ ಎಂಬ ಹಳದಿ ಅಥವಾ ಕೇಸರೀವರ್ಣದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಮುಖಧಾರಣಚೂರ್ಣವನ್ನು ಬಿಲ್ವಫಲದ ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ-ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ದೈಹಿಕಆರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಮಾನಸಿಕತಾಪ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನೂ ಧಾತುಸಾಮ್ಯವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ದೇವತಾ ನಿಕೇತನವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಾವಿಭೂತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ಶರನ್ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಆಹಾಹಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಪೂಜಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಗತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯು ವೃಕ್ಷದ ಹೊರರೂಪಕ್ಕಲ್ಲ. ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಭಗವಂತನಿಗೆ ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಯಾವ ಕುಚೋದ್ಯಕ್ಕೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 11 - ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಶಮೀವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಂದರೆ

ಬನ್ನೀಮರವನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಅದರ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಬುಡದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಆಯುಧೋಪಜೀವಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ವಿಜಯದಶಮೀ ಮಹೋತ್ಸವದಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡಲು ಈ ವೃಕ್ಷದ ವಿಶೇಷ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನು?

ಉತ್ತರ - ಇದೂ ಕೂಡ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದಂತೆಯೇ ಭಗವಂತನ ಮಹಾವಿಭೂತಿರೂಪವಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷ. ಇದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಮಹಾವೃಕ್ಷ. ವಹ್ನಿ (ಅಗ್ನಿ) ದೇವತಾಕವಾದ ವೃಕ್ಷ. ಈ ವೃಕ್ಷವಾಚಕವಾದ “ಬನ್ನಿ” ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ತತ್ಸಮ ರೂಪವು “ವಹ್ನಿ” ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇದರ ಕೊರಡುಗಳನ್ನು ಕಡೆದು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಶಮೀವೃಕ್ಷವು ‘ಅಗ್ನಿಗರ್ಭ’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವೇಹಿ ತನಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಗ್ನಿಗರ್ಭಾಂ ಶಮೀಮಿವ” (ಶಾಕುಂತಲ)

ಇದರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ದಿವ್ಯವಾದ ಅಗ್ನಿಗೆ “ದುರ್ಗ” ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆ ಅಗ್ನಿರುದ್ರನ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವೇ ದುರ್ಗಾದೇವಿ, ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನೂ ದಾಟಿಸುವ ಈ ದುರ್ಗಾಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನೂ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಾನಾರಾಯಣ ಅಥವಾ ಯಾಜ್ಞಿಕೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತದೆ.

“ತಾಮಗ್ನಿವರ್ಣಾಂ ತಪಸಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ ವೈರೋಚನೀಂ
ಕರ್ಮಫಲೇಷು ಜುಷ್ವಾಮ್ | ದುರ್ಗಾಂ ದೇವೀಗ್ಂ
ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಸುತರಸಿ ತರಸೇ ನಮಃ”
“ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಪಾರಯಾ ನವ್ಯೋ ಅಸ್ಮಾನ್ ಸ್ವಸ್ತಿಭರತಿ
ದುರ್ಗಾಣಿ ವಿಶ್ವಾ | ಪೂಶ್ವ ಪೃಥ್ವೀ ಬಹುಲಾ ನ ಉರ್ವೀ
ಭವಾ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ ಶಂಯೋಃ |
ವಿಶ್ವಾನಿ ನೋ ದುರ್ಗಹಾ ಜಾತವೇದಸ್ಸಿಂಧುಂ ನ ನಾವಾ ದುರಿತಾಽಪಿಪರ್ಷಿ |
ಅಗ್ನೇ ಅತಿವನ್ಮನಸಾ ಗೃಣಾನ್ಮೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ತನೂನಾಮ್ ||”

ಎಂಬ ಆ ದುರ್ಗಾಸೂಕ್ತ ಭಾಗವು ದುರ್ಗಾದೇವಿಯು ಹೇಗೆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾ ಅಗ್ನಿ ರೂಪಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿಸುತ್ತಾಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಅಗ್ನಿರೂಪತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ನಿಧಾನವಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷ ಶ್ರೀಶಮೀವೃಕ್ಷ. ತೇಜೋಮಯವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಆಕೆಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪಡೆದು ದುಷ್ಟರಾದ ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ದುರ್ಗಾವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಭಕ್ತರು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ.

ಪಾಂಡವರು ಅಜ್ಞಾತವಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಶಮೀವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಸವಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ನ್ಯಾಸವನ್ನು ತನ್ನ ಆಗ್ನೇಯದುರ್ಗಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಅವರ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ ಶಮೀವೃಕ್ಷ. ಶ್ರೀರಾಮದೇವರೂ ರಾವಣವಿಜಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಈ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷರೂಪಿಣಿಯಾದ ದೇವಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಆಕೆಯ ಅಭಯವಚನದಿಂದ ಸುಪ್ರೀತರಾಗಿ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟುಬಂದರೆಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾಗಿ ವಿಜಯಗಳಿಸಿದ ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಸ್ಮರಣೆಯೂ ಶಮೀಪೂಜೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಮಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ವಿಜಯಸಿದ್ಧಿಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿಯು “ಪಾವಕ” ಅಂದರೆ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಅಗ್ನಿವೃಕ್ಷವೂ ಪಾಪಶಾಮಕವಾದುದು, ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದುಷ್ಟವಾಸನೆಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಧರ್ಮೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಶಮೀಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮೇಲ್ಕಂಡ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು.

“ಶಮೀ ಶಮಯತೇ ಪಾಪಂ ಶಮೀ ಲೋಹಿತಕಂಟಕಾ |
ಧರಿತ್ಯರ್ಜುನ ಬಾಣಾನಾಂ ರಾಮಸ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾದಿನೀ” ||

ಆಯುರ್ವೇದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಇದು ಕಂಪ, ಕಾಸ, ಶ್ರಮ, ಶ್ವಾಸ, ಕುಷ್ಠ, ಅರ್ಶ, ಕೃಮಿ - ಎಂಬ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳ ನಿವಾರಣೆಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಚೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆವಶ್ಯಕ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಈ ಅಗ್ನಿಮಯ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅವರು ಆರಾಧಿಸಿ ಹೊರಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಆಧಿಭೌತಿಕವಾಗಿ ರೋಗನಾಶಕ, ತೇಜೋವರ್ಧನ. ಆಧಿದೈವಿಕವಾಗಿ ದೇವತಾನಿವಾಸಭೂಮಿ, ದುರ್ಗಾಗ್ನಿದೇವತಾನುಗ್ರಹಕಾರಿ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಯೋಗವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ದಾಟಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮಗ್ನಿಯ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷ - ಇಂತಹ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಮಾಡುವುದು ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 12 ಶಮೀವೃಕ್ಷವು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಅದರ ಬದಲಿಗೆ 'ಅಪರಾಜಿತಾ' ಎಂಬ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬಹುದೆಂದು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದೆಯೇ?

ಉತ್ತರ - ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಯಾವುದೋ ವೃಕ್ಷದ ಬದಲಿಗೆ ಯಾವುದೋ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾನಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇದೂ ಕೂಡ ಶಮೀವೃಕ್ಷದಂತೆಯೇ ದೇವಿಯ ಒಂದು ಮಹಾವಿಭೂತಿಯಾಗಿದ್ದು ಪೂಜಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಜಯನ್ತೀ, ವಿಜಯಾ, ಅರ್ಶಪರ್ಣೀ ಎಂಬಿವು ಇತರ ನಾಮಧೇಯಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಹೆಸರುಗಳೂ ಆಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. 'ಅಪರಾಜಿತಾ' ಎಂಬುದೂ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಒಂದು ನಾಮಧೇಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಪದ್ಮನೇಂಬ ದೈತ್ಯರಾಜನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತಾನು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅಜಯ್ಯಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ 'ವಿಜಯಾ' ಮತ್ತು 'ಅಪರಾಜಿತಾ' ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯಗಳು ಎಂದು ದೇವೀಪುರಾಣವು (ಅಧ್ಯಾಯ 45) ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

“ಎಜಿತ್ಯ ಪದ್ಮನಾಮಾನಂ ದೈತ್ಯರಾಜಂ ಮಹಾಬಲಂ ।
ವಿಜಯಾ ತೇನ ಸಾ ದೇವೀ ಲೋಕೇ ಚೈವಾಪರಾಜಿತಾ॥”

ಹೀಗೆ ದೇವೀ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಲ್ಲದೆ ದೇವಿಯ ವಿಶೇಷ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಧಾಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಅಪರಾಜಿತಾವೃಕ್ಷವು ಶಮೀವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ

ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಶಮೀವೃಕ್ಷದ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದವೇ ಇದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆಯುರ್ವೇದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಇದು ಪಿತ್ತೋಪದ್ರವ ಮತ್ತು ವಿಷದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ತ್ರಿದೋಷಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಆಧಿದೈವಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ “ಅಪರಾಜಿತಾ” ದುರ್ಗಾದೇವಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನ. ಆಕೆಯ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಆತ್ಮವಿಜಯ ಮತ್ತು ಲೋಕವಿಜಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಸ್ಯಾಂದಪುರಾಣ ಸಾರುತ್ತದೆ.

“ದಶಮ್ಯಾಂ ಚ ನರೈಃ ಸಮ್ಯಕ್ ಪೂಜನೀಯಾಃಪರಾಜಿತಾ ।
ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ವಿಜಯಾರ್ಥಂ ಚ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿಧಿನಾ ನರೈಃ ॥”

ಹೀಗೆ ನವರಾತ್ರ, ವಿಜಯದಶಮೀ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಬಿಲ್ಲ, ಶಮೀ ಮತ್ತು ಅಪರಾಜಿತಾ ವೃಕ್ಷಗಳ ಪೂಜೆಯು ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯ ಪೂಜೆಯು ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ.

ಆ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಗೆ ನಿಯಾಮಕಳಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿರುವ ಪರಮಚೈತನ್ಯರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಪುರುಷನ ಆರಾಧನೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ವಿವೇಕದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 13 - ಆಷಾಢಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ದುರ್ಗಾ ಮುಂತಾದ ದೇವದೇವಿಯರು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನು ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಅನುಶಾಸನವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ಅವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆಯೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಯಾರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ?

ಉತ್ತರ - ದೇವದೇವಿಯರಿಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಯ ಜಾಡ್ಯವು ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ, ಅನುಗ್ರಹ, ಮತ್ತು ತಿರೋಧಾನಗಳೆಂಬ ಪಂಚಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವರು ನಿತ್ಯಜಾಗೃತರು. ಸದಾ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವವರು.

ಪ್ರಶ್ನೆ 14 - ಹಾಗಾದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಹೇಳಿದೆ?

ಉತ್ತರ - ಅದು ಕೇವಲ ಉಪಚಾರಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆ. ಆಷಾಢಮಾಸದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಪೂಜೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅದೂ ಲೌಕಿಕ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯವಾದ ಯೋಗನಿದ್ರೆ. ಆ ನಿದ್ರಾಮುದ್ರೆಯ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವ ಅವರ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯ ದರ್ಶನಮಾಡಬೇಕು. ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ನಾವೂ ಹೊರಗಿನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಜಾಗದಲ್ಲೇ ಧ್ಯಾನಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅನಂತರ ಶರತ್ಕಾಲದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತಮಂಗಲದ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಥಮೈಕಾದಶಿಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 15 - ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪ್ರಧಾನದೇವದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದುರ್ಗಾದೇವಿಗೆ ಆ ನಿದ್ರೆಯ ಉಪಚಾರ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಎಂದು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು?

ಉತ್ತರ - ಶ್ರೀದುರ್ಗಾದೇವಿಗೆ ಆಷಾಢಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು ನಿದ್ರೆಯ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶರನ್ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತಮಂಗಲವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಎಚ್ಚರದ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದುಂಟು.

ಪ್ರಶ್ನೆ 16 - ಆ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ನಿರ್ದೇಶನವಿದೆ?

ಉತ್ತರ - ದೇವಿಯ ಹದಿನೆಂಟು ಭುಜಗಳುಳ್ಳ ರೂಪವನ್ನು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭಾದ್ರಪದಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ನವಮಿಯಂದು ಆಕೆಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ದಶಭುಜಗಳುಳ್ಳ ರೂಪವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಆಶ್ವಯುಜ ಶುಕ್ಲಷಷ್ಠಿಯಂದು (ಶರನ್ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ) ಆಕೆಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

“ನವಮ್ಯಾಂ ಬೋಧನಮಷ್ಟಾದಶಭುಜಾಯಾಃ,
ಷಷ್ಠ್ಯಾಂ ಬೋಧನಂ ದಶಭುಜಾಯಾಃ |
ಇತಿ ಕಾಲಿಕಾ ಪುರಾಣೇ ವಿಶೇಷಾಭಿಧಾನಮ್”

ದೇವಿಯ ದಶಭುಜಮೂರ್ತಿಗೆ ಭಾದ್ರಪದಕೃಷ್ಣನವಮಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಶ್ವಯುಜಶುಕ್ಲ ಷಷ್ಠಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸುಪ್ರಭಾತ ಮಂಗಲವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸರಿಯೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ದೇವಿಯ ರೂಪಭೇದಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪೂಜಾದಿನಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಧಾನ ಮಾಡಿದೆ. ಆಷಾಢಶುಭಮೂರ್ತಿಗೆ ಭಾದ್ರಪದಕೃಷ್ಣನವಮಿಯನ್ನೂ ದಶಭುಜ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಆಶ್ವಯುಜ ಶುಕ್ಲಪ್ರಥಮೆಯನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಾಲಿಕಾಪುರಾಣವು ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 17 - ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು?

ಉತ್ತರ - ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಕಾಲ ಎಂಬ ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಕಾಲದ ಪೂಜೆ ಪ್ರಧಾನವಾದದ್ದು.

“ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾಯೀ ಜಿತದ್ವಂದ್ವಃ ತ್ರಿಕಾಲಂ ಶಿವಪೂಜಕಃ”

“ತ್ರಿಕಾಲಂಪೂಜಯೇದ್ವೇವೀಂ ಜಪಸ್ತೋತ್ರಪರಾಯಣಃ” (ದೇವೀಪುರಾಣ)

“ಪ್ರಾತರ್ಮಧ್ಯಾಹ್ನಯೋಃ ಸಂಕ್ಷೇಪಪೂಜನಾಂಗಂ. ವಿಸ್ತರಪೂಜನಂ ತು ಪ್ರಧಾನಭೂತಂ ರಾತ್ರಾವೇವ” (ಕಾಲತತ್ತ್ವವಿವೇಕ)

ಪ್ರಶ್ನೆ 18 - ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವದ ಪೂಜೆಗೆ ತಿಥಿಯು ಮುಖ್ಯವೋ? ನಕ್ಷತ್ರವು ಮುಖ್ಯವೋ?

ಉತ್ತರ - ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ತಿಥಿ, ನಕ್ಷತ್ರ ಎರಡೂ ಕೂಡಿ ಬಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ಕೂಡಿ ಬರದೇ ಇದ್ದಾಗ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಉತ್ಸವದ ಹೆಸರೂ ದುರ್ಗಾಷ್ಟಮಿ, ಮಹಾನವಮೀ,

ವಿಜಯದಶಮೀ ಎಂದು ತಿಥಿಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ತಿಥಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹೀಗಿವೆ:

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರ ಕೂಡಿದ ಷಷ್ಠಿಯಂದು ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಣ ಮಾಡಬೇಕು.

ಮೂಲನಕ್ಷತ್ರ ಕೂಡಿದ ಸಪ್ತಮಿಯಂದು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ತರಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಷಾಢನಕ್ಷತ್ರ ಸೇರಿದ ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು ಪೂಜಾ, ಹೋಮ, ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉತ್ತರಾಷಾಢೆಯು ಕೂಡಿದ ನವಮಿಯಂದು ದೇವಿಗೆ ಬಲಿನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಸೇರಿದ ದಶಮಿಯಂದು ದೇವಿಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠ್ಯಾಂ ಬಿಲ್ವಾಭಿಮಂತ್ರಣಂ |
ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಮೂಲಯುಕ್ತಾಯಾಂ ಪತ್ರಿಕಾಯಾಃ ಪ್ರವೇಶನಮ್ ||
ಪೂರ್ವಾಷಾಢಾಯುತಾಷ್ಠಮ್ಯಾಂ ಪೂಜಾಹೋಮಾದ್ಯಪೋಷಣಂ |
ಉತ್ತರೇಣ ನವಮ್ಯಾಂ ತು ಬಲಿಭಿಃ ಪೂಜಯೇಚ್ಛವಾಮ್ ||
ಶ್ರವಣೇನ ದಶಮ್ಯಾಂ ತು ಪೂಜಾಪತ್ಯ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್ || (ದೇವೀ ಪುರಾಣ)

ಆದ್ರಾಣಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತ, ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಆವಾಹನೆ, ಉತ್ತರಾಷಾಢನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಆದ್ರಾಯಾಂ ಚೋಧಯೇದ್ವೇವೀಂ ಮೂಲೇನ ತು ಪ್ರವೇಶಯೇತ್ |
ಉತ್ತರೇಣಾರ್ಚನಂ ಕೃತ್ವಾ ಶ್ರವಣೇನ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್ ||
“ಮೂಲೇನಾವಾಹಯೇದ್ವೇವೀಂ ಶ್ರವಣೇನ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್” (ವ್ಯಾಸಃ)
“ತಿಥಿಃ ಶರೀರಂ ತಿಥಿರೇವ ಕಾರಣಂ ತಿಥಿಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ತಿಥಿರೇವ ಸಾಧನಮ್”

ಪ್ರಶ್ನೆ 19 - ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಯಾವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು.

ಉತ್ತರ - ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧಪ್ರಥಮೆಯಂದು. ಆದರೆ ಪ್ರಥಮಾತಿಥಿಯು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯೊಡನೆ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯೆಯೊಡನೆ ಮಿಶ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ಪ್ರಥಮೆಯು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯೊಡನೆ ಮಿಶ್ರವಾಗಿದ್ದು ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಪ್ರಥಮೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಪ್ರಥಮೆಯಂದೇ ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಥಮೆಯು ಸೂರ್ಯೋದಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಮೂರು

ಮುಹೂರ್ತಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ಆ ಪೂರ್ಣಪ್ರಥಮಾ ತಿಥಿಯ ದಿನದಲ್ಲೇ ನವರಾತ್ರಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಇದ್ದು ಅನಂತರ ಪ್ರಥಮೆಯು ಬಂದು ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಕಾಲ ಆ ಪ್ರಥಮೆಯು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಮಾರನೆಯ ದಿನದಿಂದ ಅಂದರೆ ದ್ವಿತೀಯಾ ಮಿಶ್ರವಾದ ಪ್ರಥಮೆಯ ದಿನದಿಂದ ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ವಿವೇಕವನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲಮೀಮಾಂಸಕರು ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಥಮಾ ತಿಥಿಗೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೆ ಅದು ತ್ಯಾಜ್ಯ. ಮಾರನೆಯ ದಿನ (ದ್ವಿತೀಯೆಯಂದು) ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಪ್ರಥಮೆ ಇದ್ದರೂ ಅಂದೇ (ದ್ವಿತೀಯೆಯಂದು) ನವರಾತ್ರ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ದೇವೀಪುರಾಣವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅಮಾಯುಕ್ತಾ ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಪುತಿಪತ್ಯೂಜನೇ ಮಮ |
ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ದ್ವಿತೀಯಾದಿ ಗುಣಾನ್ವಿತಾ ||

ಈ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ “ದ್ವಿತೀಯೆಯೊಡನೆ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವ ಪ್ರಥಮೆಯಂದು ಏನಾದರೂ ನವರಾತ್ರದ ದೇವೀಪೂಜೆಯನ್ನು ಮೋಹದಿಂದಲೋ ಇತರರ ಉಪದೇಶದಿಂದಲೋ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಪುತ್ರನಾಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ದ್ವಿತೀಯಾಶೇಷಸಂಯುಕ್ತಾ ಪುತಿಪತ್ಯೂಜಿಕಾರ್ಚನೇ |
ಮೋಹಾದಘೋಷದೇಶಾದ್ವಾ ಕೃತಂ ಪುತ್ರವಿನಾಶಕಮ್ ||

ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗಲಿಬಿಲಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಥಮೆಗೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೆ ಅಂದು ಪ್ರಾರಂಭದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ದೇವಿಯು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ದ್ವಿತೀಯೆಯ ಮಿಶ್ರಣ ಇರುವ ಪ್ರಥಮೆಯಂದು ಪ್ರಾರಂಭದ ಪೂಜೆಮಾಡಿದರೆ ಪುತ್ರನಾಶನವಂತೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾದ ವಿರೋಧವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವ ಕುಟುಂಬಿಗಳು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರಥಮಾ ತಿಥಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವ ದಿನದಂದು ನವರಾತ್ರಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಬೇಕು. ವಿರಕ್ತರು

ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವೇಧೆ ಇರುವ ಪ್ರಥಮೆಯಂದು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಬಾರದು. ಮಾರನೆಯ ದಿನದ ಪ್ರಥಮೆಯು ತುಂಬಾ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಇದ್ದು ದ್ವಿತೀಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂದೇ ನವರಾತ್ರಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯೆಯ ವೇಧೆ ಕೂಡದು. ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯು ಕೂಡದು ಎಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಯಾವ ವೇಧೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಶುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಥಮಾತಿಥಿ ಇದ್ದರೆ ಅಂದು ವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ 20 - ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಎಂದು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನು ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ.

ಆಶ್ವಯುಜ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ದಶಮಿಗೆ ವಿಜಯದಶಮೀ ಅಥವಾ ವಿಜಯಾದಶಮೀ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಂದು ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರಶ್ನೆ 21- ಇದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ದಶಮೀತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ದಶಮೀತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೋ?

ಉತ್ತರ- ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿರುವ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದಲ್ಲಿರುವ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

“ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೇ ತಿಥಿರ್ಗಾಹ್ಯಾ ಯಸ್ಯಾಮಭ್ಯುದಿತೋ ರವಿಃ |

“ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷೇ ತಿಥಿರ್ಗಾಹ್ಯಾ ಯಸ್ಯಾಮಸ್ತಮಿತೋ ರವಿಃ” ||

ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ ಇದು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷವಾದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿರುವ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ವಿಜಯದಶಮೀ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಇತರ ಮಾಸಪಕ್ಷಗಳಂತಲ್ಲದೆ ವಿಜಯದಶಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥಾ ಸನ್ನಿವೇಶ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಯಮವಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂದಿನ ದೇವತಾಪೂಜೆಗೆ ದಶಮೀತಿಥಿಯಂತೆಯೇ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದೇ. ದಶಮೀತಿಥಿ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಎರಡೂ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಅತ್ಯಂತಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ತಿಥಿಯು ಮುಖ್ಯ ಆದರೂ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೂ ಕೆಲವು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣನೆಯುಂಟು.

ದಶಮಿಗೆ ಏನಾದರೂ ವೇಧೆಯಿದ್ದರೆ ಆಗ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಇರುವ ದಿನದಂದು ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನವಮೀತಿಥಿ ಇರುವ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಮಾದ್ರಿ ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಮೀಮಾಂಸಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇತರ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ:-

1. ದಶಮಿಗೆ ನವಮೀತಿಥಿ ಮತ್ತು ಏಕಾದಶೀತಿಥಿ ಎರಡೂ ಇದ್ದರೆ, ಮಾರನೆ ದಿನ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾಗ, ನವಮೀತಿಥಿ ಇರುವ ದಿನದಲ್ಲೇ ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

2. ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಯನ್ನು ನವಮೀತಿಥಿ ಸೇರಿದ ದಶಮಿಯಂದೇ ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.

3. ಏಕಾದಶಿಯಂದು ಅಪರಾಜಿತಾದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಕೂಡದು.

4. ದೇವೀಪೂಜೆಗೆ ಅಪರಾಹ್ಣವೇ ಪ್ರಶಸ್ತಕಾಲ. ಪ್ರದೋಷವು ಗೌಣಕಾಲ. ದಶಮಿಯು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಹ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದರೆ ಆಗ ಮೊದಲನೇ ದಿನವನ್ನೇ (ನವಮೀತಿಥಿ ಇರುವ ದಿನಗಳನ್ನೇ) ವಿಜಯದಶಮೀಪೂಜೆಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದಶಮಿಯು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲೂ (ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ) ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರೆ ಆಗ ಎರಡನೇ ದಿನವನ್ನು (ಏಕಾದಶೀ ತಿಥಿ ಇರುವ ದಿನವನ್ನು) ವಿಜಯದಶಮೀಪೂಜೆಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದಶಮೀತಿಥಿಯು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೇ ದಿನವನ್ನೇ (ನವಮೀತಿಥಿ ಇರುವ ದಿನವನ್ನೇ) ವಿಜಯದಶಮೀತಿಥಿಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾರನೆ ದಿವಸ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವೇನಾದರೂ ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ಮಾರನೇ

ದಿನವನ್ನೇ (ಏಕಾದಶೀತಿಥಿ ಇರುವ ದಶಮಿಯನ್ನೇ) ವಿಜಯದಶಮೀ ಪೂಜೆಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

5. ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದರೂ ದಶಮಿಯು ಇದ್ದು ಉಳಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿಯೇ ಇದ್ದು ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಆ ತಿಥಿಯನ್ನು 'ವಿಜಯಾ' ಎಂದೇ ಕರೆಯಬೇಕು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದಂದು ರಾವಣನ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲೇ ವಿಜಯದಶಮೀ ಪೂಜೆಯನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು.

6. ಆಶ್ವಯುಜಶುಕ್ಲದಶಮಿಯಂದು ಸಾಯಂಸಂಧ್ಯೆಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಂತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಉದಯಿಸುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ 'ವಿಜಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕೆಲಸಗಳು ಸಿದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತವೆ.

7. ಹದಿನೈದು ಮುಹೂರ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ 'ವಿಜಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಇಂಥ ವಿಜಯ ಮುಹೂರ್ತವು ಕೂಡಿರುವ ಶುಭದಶಮಿಯೇ ವಿಜಯದಶಮೀ.

ಯಾವ ತಿಥಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಶುದ್ಧವಾದ ದಶಮೀತಿಥಿಯು ಇದ್ದರೆ ಅಂದು ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಅಂದು ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವೂ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶುದ್ಧವಾದ ದಶಮೀತಿಥಿ ಇದ್ದರೆ ಅಂದೇ ವಿಜಯದಶಮಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ತಿಥಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ದಶಮಿಯು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಏಕಾದಶೀತಿಥಿಗಿಂತಲೂ ನವಮೀತಿಥಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆದರೆ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಆಗ ಏಕಾದಶೀತಿಥಿ ಇರುವ ದಿನವಾದರೂ ವಿಜಯದಶಮಿ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಹಾಗೆಯೇ ಶುದ್ಧವಾದ ದಶಮೀತಿಥಿಯು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದಾಗ ನವಮೀತಿಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದಶಮಿಯು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೂ, ಏಕಾದಶೀತಿಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಶಮಿಯು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ, ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಕೂಡಿದ ಏಕಾದಶೀತಿಥಿಯ ಯೋಗವು

ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೂ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದು ಶ್ರೀಗುರೂಪದೇಶ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಕಾಲಮೀಮಾಂಸೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಅನಾವಶ್ಯಕ ಎನಿಸಬಹುದಾದರೂ ಆ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ ಉತ್ತರ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೇವೆ.

* * * * *